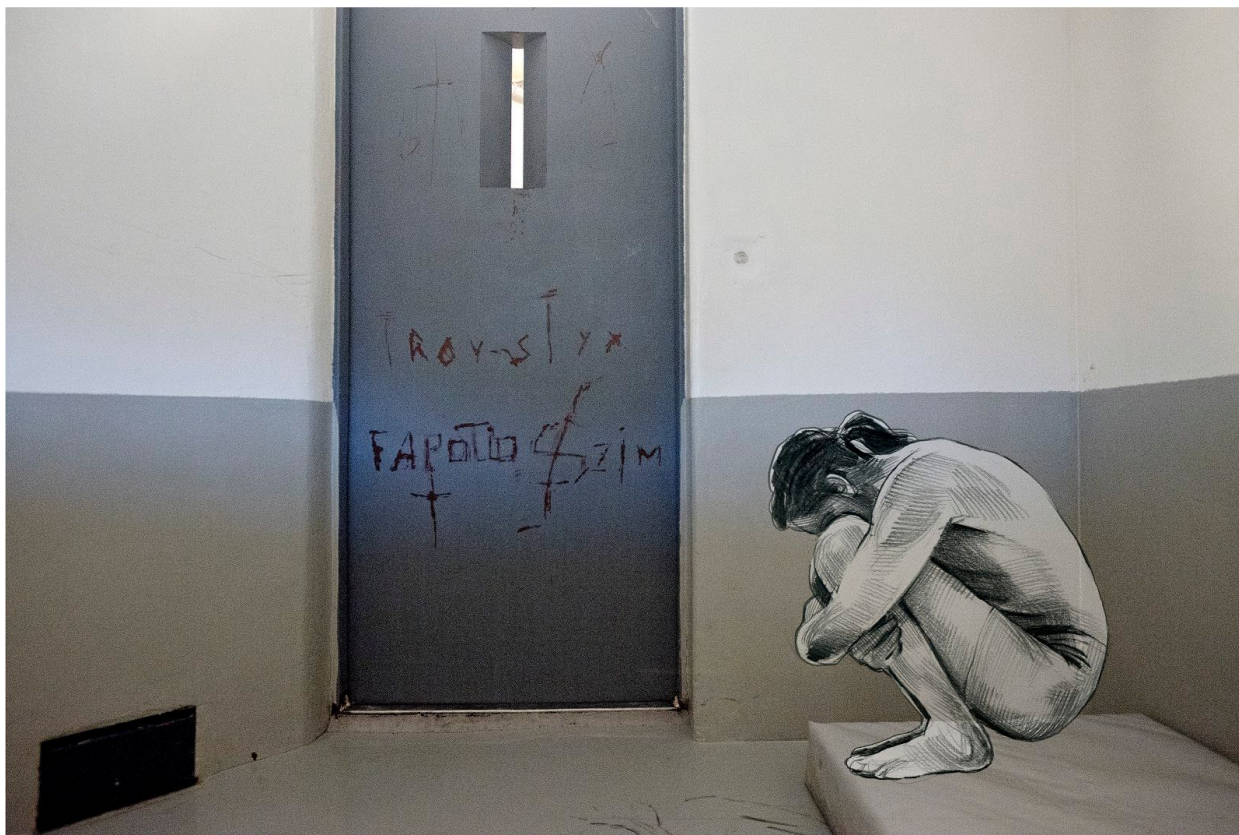

Fengselets fengsel

De glemte menneskene

Slik avslørte BT den skjulte bruken av glattceller og manglende kontroll med norske fengsler.

Bergens **Tidende**

Innsendere: Ingrid Fredriksen, Torunn Aarøy og Anders Grimrud Eriksen

Hovedsaker	3
Innledning	4
Dette har BT for første gang dokumentert	5
Historien om celle 6143	6
Dagbok fra en glattcelle	6
Innsynsjobben: Hvor mye vet myndighetene?	7
Slik valgte vi ut fengslene	7
Slik jobbet vi med innsyn	7
Datasytemene som kollapset	8
Granskingen av tvangstallene	8
Utfordring: Å unngå enda mer protokoll-kaos	8
Metode: Outsourcing av datavask til fengslene	8
Metode: Full sporbarhet og levende analyse	9
Metode: Vår egen vaskekjeller for data	9
Utfordring: Å lage papirhauger om til datasett	10
Metode: Kategorisering, multiple choice og metodedokument	10
Utfordring: Hvem var "gitarmannen"?	11
Utfordring: Å finne ut hvem som satt på glattcelle flere ganger	12
Metode: BT laget en egen innsatt-ID	12
Utfordring: BT tar feil om "gitarmannen", hevdet KDI.	13
Utfordring: Mistenkelige klokkeslett og falske oppføringer	13
Metode: Duplikat-detektor i kode	13
Finne mønstre og nyhetspoeng i store datamengder	14
Etiske vurderinger	14
Hvem visste om "gitarmannen?"	15
Utfordring: Hvor mange tilsyn er gjennomført?	16
Metode: Lage tilsynsdatabasen som ikke fantes	16
Utfordring: Tilsynsrådet i Vest har ikke levert årsmeldinger	17
Metode: Å innhente tall fra begge sider av murene	17
Utfordring: Årsmeldingene er overfladiske og mangelfulle	17
Metode: Mini-spørreundersøkelse om tilsynsrådenes arbeid	17
Utfordring: Tilsynsrådene mangler et saksbehandlingssystem	18
Metode: Søke innsyn hos mottager - Kriminalomsorgen	18
Organisering av arbeidet	18
Motstand	18
Konsekvenser	20
Vedlegg	

Hovedsaker

(Finnes også som PDF i egen fil. Lenke til resten av artiklene er i vedlegget til slutt.)

17. februar 2018:

Fortvilelsen på celle 6143:

<https://www.bt.no/btmagasinet/i/VR1dy3/Fortvilelsen-pa-celle-6143>

24. mars:

Musiker satt nesten 1700 timer på glattcelle

<https://www.bt.no/btmagasinet/i/0EoVzE/Musiker-satt-nesten-1700-timer-pa-glattcelle-i-fengsel--Jeg-trodde-jeg-skulle-do>

26. mars

Psykisk syke mindreårige innelåst på glattcelle

https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/Ql3egJ/Tenaringsgutt-en-forsokte-a-ta-livet-sitt-Sa-ble-han-bundet-fast-til-en-remseng-i-fengselet-i-13-timer_-uten-helsetilsyn

21. juni

BT avslører: De er psykisk ustabile og skader seg selv. Hjelpen er å bli låst inne på en glattcelle.

<https://www.bt.no/nyheter/i/A2mVBE/De-er-psykisk-ustabile-og-skader-seg-selv-Hjelpen-er-a-bli-last-inne-pa-en-glattcelle->

3. juli

21 selvmordsforsøk endte på glattcelle - selv om de kan øke sjansen for selvmord

https://www.bt.no/nyheter/i/Rxwpy2/21-selvmordsforsok-endte-pa-glattcelle_-til-tross-for-at-glattceller-kan-oke-sjansen-for-selvmord

6. november

Tilsynsrådet i vest - ingen vet om de gjør jobben sin

<https://www.bt.no/nyheter/i/m62Kzq/Tilsynsradet-skal-avdekke-vold-og-urett-i-fengsel-Men-ingen-vet-om-de-gjor-jobben-sin>

8. november

Justisministeren: Krever gjennomgang av tilsynsordningen

<https://www.bt.no/nyheter/i/OndLE3/Justisministeren-om-tilsynsradet--Uakseptabelt>

18. desember

Oppbevarer sensitive dokumenter om tvangsbruken i pappkasser

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/a2MWyA/Oppbevarer-sensitive-dokumenter-om-innsatte-i-pappkasser>

21. desember

Nasjonal oversikt: Trondheim fengsel sjekkes dobbelt så ofte

https://www.bt.no/nyheter/i/a2ng32/Selv-om-de-har-farre-innsatte_-sjekkes-Trondheim-fengsel-dobbelst-sa-ofte-som-Bergen

Innledning

Høsten 2017 står en står en småbarnsmor i Bergen fengsel og dunker hodet mot vasken på badet til huden sprekker. Hun har et panikkanfall. Fordi hun skader seg selv låses hun inne på fengselets glattcelle, kun iført truse og et brannteppe.

Rommet er trangt, nakent og nedslitt. Her har en jente på 15 år vært innelåst. En psykisk syk og forvirret mann ble låst inne 54 ganger på få år. Bortsett fra noen fortvilte fengselsbetjenter som ser det, vet nesten ingen om at dette skjer. "Dette er glemte mennesker", sier professor Peter Scharff Smith til BT.

FNs nye fengselsregler, som Norge har signert, sier tydelig at psykisk syke innsatte ikke skal isoleres på glattceller. Det er også i strid med Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, som er blitt en del av norsk lov. Likevel er det helt vanlig i norske fengsler, viser BTs granskning.

Selv tilsynsrådene, som er oppnevnt av staten for å ivareta de innsattes rettssikkerhet, fanger ikke opp de glemte menneskene. Tilsynsrådene sjekker sjelden eller aldri hvordan innsatte på glattceller behandles.

Norge har de siste tiårene gjentatte ganger blitt kritisert av Europarådet og FNs torturkomité for mye bruk av isolasjon i norske fengsler. Glattceller er den mest ekstreme formen for isolasjon som fengslene bruker. Likevel har ikke myndighetene oversikt over hvor lenge innsatte sitter innelåst, og hvorfor dette skjer, fant BT ut. BTs journalister bestemte seg for å gjøre jobben - en jobb myndighetene mente var for omfattende.

Oppgaven var uvanlig krevende. I månedsvis jaktet BT på dokumenter om tvangsbruk fra 23 norske høysikkerhetsfengsler. KDI anså alle opplysninger om tvang som taushetsbelagt: "*...faren for identifisering hindrer at opplysningene kan gis ut, også i anonymisert form*", skrev KDI i sitt svar til BT (se vedlegg 5). De ansatte i fengslene risikerte selv fengselsstraff om de ga ut slike opplysninger, mente direktoratet. Etter en lang kamp, fikk BT likevel innsyn hos samtlige 23 høysikkerhetsfengsler.

Store hauger med papirdokumenter måtte bli til et datasett. Arbeidet med å taste data for hånd tok flere måneder. Ved hjelp av en rekke metoder, som opprettelsen av person-IDer, duplikat-detektor og avansert datavasking, kunne BT til slutt dokumentere den skjulte bruken av glattceller i norske fengsler. Vi sporet også opp "gitar mannen", som har sittet 1700 timer på glattcelle i Bergen på to år. Han er trolig den som har sittet mest på glattcelle i Norge i nyere tid. Sakene om ham er diskutert i FNs torturkomité.

Hvem burde fanget opp "gitar mannen"? BTs journalister bestemte seg for å granske landets fem tilsynsråd, som fører tilsyn med over 40 fengsler. Rådene har ansvar for å kontrollere hvordan over 3000 innsatte behandles.

I løpet av høsten 2018 avdekket BT en nærmest total mangel på kontroll, oversikt og system rundt tilsynsordningen. Sensitive dokumenter om innsatte lå i kasser hos tilsynsmedlemmer. Det var mangler i alle ledd. Hvor godt rettssikkerheten til de innsatte ivaretas, kommer helt an på hvilke

fengsel de sitter i. Justisminister Tor Mikkel Wara (Frp) har krevd full gjennomgang av hele tilsynsordningen med over 40 fengsler.

BT har for første gang dokumentert at:

- Innsatte i norske fengsler isoleres systematisk på glattceller fordi fengselsbetjentene oppfatter dem som psykisk syke og ustabile. Dette er brudd på internasjonale fengselsregler som Norge skal følge.
- I flere fengsler er over halvparten av glattcellebruken knyttet til selvskading, selvmordsforsøk eller psykisk dårlig helse. 21 selvmordsforsøk endte på glattcelle.
- En alvorlig psykisk syk mann i Bergen fengsel satt nesten 1700 timer på glattcelle i løpet av to år. Han er trolig den som har sittet mest på glattcelle i Norge, ifølge Sivilombudsmannen.
- De lengste enkeltoppholdene på glattcelle varte i 12, 13 og 16 døgn.
- En enkeltperson ble satt på glattcelle 26 ganger på ni måneder. Minst seks personer har sittet isolert på glattcelle i mer enn 500 timer i løpet av de to årene BT har gransket.
- Fire mindreårige har sittet på glattcelle i Bergen fengsel, den yngste var en jente på 15 år. Dette er også brudd på internasjonale fengselsregler.
- I mange fengsler er det ingen eller bare overflatisk tilsyn med bruk av glattcelle og belteseng. Kontrollen er aller dårligst med noen av fengslene som bruker mest tvang.
- Tilsynsrådene fanger ikke opp de sykeste innsatte i høysikkerhetsfengsler. Innsatte på glattceller går under radaren hos de fleste tilsynsråd.
- Retningslinjene hindrer tilsynsrådene i å føre tilsyn med tvangsbruk. Sivilombudsmannen mener reglene som hindrer dette, bør endres.
- Myndighetene har liten eller ingen kontroll med hva tilsynsrådene i kriminalomsorgen avdekker. Ingen vet hvem som skal følge rådene opp.
- Ingen vet hvor mange tilsynsrapporter som er skrevet eller hvor de er. Myndighetene har heller ikke oversikt over hvor mange tilsyn som var gjennomført.
- Det er store variasjoner i hvor mange tilsyn rådene drar på i året. Dermed er det helt tilfeldig hvordan innsattes rettssikkerhet ivaretas.
- Mangel på arkivsystem for tilsynsrådene gjør at sensitive papirer og referat ligger usikret rundt i hele Norge, blant annet i pappkasser og på private PCer hos medlemmene.

Historien om celle 6143

Høsten 2017 dro en journalist til Bergen fengsel for å undersøke hva økonomiske kutt betyr for innsatte og ansatte. Dette resulterte i flere nasjonale nyhetssaker. BT avslørte at situasjonen i norske fengsler var «tilnærmet u håndterlig», ifølge en intern e-post fra Kriminalomsorgsdirektoratets (KDI) direktør Marianne Vollan. KDI hadde innkalt Justisdepartementet til krisemøte. Fengslene hadde fått 200 millioner i kutt på få år. Sakene fikk nasjonal oppmerksomhet, og ble tema i Stortinget

BT hadde snakket med mange fengselsbetjenter. De tok seg stadig oftere av psykisk syke. Psykiatrien har ikke plass til dem. Mange endte opp i fengselets sikkerhetsceller, som er glattceller. Dette var ofte et tema i årsmeldinger fra Kriminalomsorgen Vest 2005-2016.

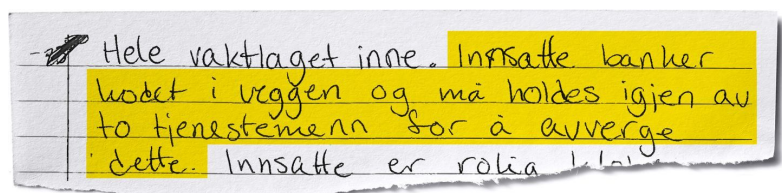
På besøk i Bergen fengsel lå en blå bok med tittelen "sikkerhetscelle 6143" på sikkerhetsinspektørens kontor. Det er fengselets mest brukte glattcelle. I boken noterte betjentene hver time hvordan de innsatte har det der. Hva sto om skjebnene på celle 6143? Kunne BT for første gang få innsyn i fengselets tilsynslogger?

Når en person settes på glattcelle skrives både en **tilsynslogg** og et **vedtak** som begrunner hvorfor det er strengt nødvendig å låse noen inn på en glattcelle. Mange fengsler fører lister over når noen låses inn og tas ut av glattcellen i en **tvangsprotokoll**, ofte i et Excel-skjema.

Dagbok fra en glattcelle

BT søkte innsyn i tvangsprotokollene fra Bergen fengsel for 2016 og 2017. Vi søkte også om alle vedtak og tilsynslogger til hver enkelt innsettelse, 98 totalt. Innsynet ble innvilget etter kort tid. Ledelsen i Bergen fengsel mente tvangsbruken - spesielt mot psykisk syke - var viktig å få belyst i offentligheten. Vi så raskt at dette var unik dokumentasjon. Vedtakene og tilsynsloggene var som en dagbok fra en skjult verden som tidligere ikke er gransket.

"[Fortvilelsen på celle 6143](#)" ble BTs første avsløring om glattcellebruk. Innsatte ble innelåst på nedstrippede celler fordi de viste tegn til psykisk sykdom. Den yngste var en jente på 15 år.

Også denne saken ble tema i [Stortinget](#). Flere partier tok saken opp. Justiskomiteens medlem Emilie Enger Mehl (Sp) [leste høyt](#) fra BTs artikkel på Stortingets talerstol. Justisministeren måtte svare for hva regjeringen vil gjøre for å få slutt på praksisen. Han sa glattceller kun skal brukes når det er nødvendig. Bortsett fra det, lovet han lite.

Innsynsjobben: Hvor mye vet myndighetene?

Etter avsløringene om Bergen fengsel, bestemte vi oss for å utvide fra et lokalt til et nasjonalt graveprosjekt. På samme tid ble Jeløya-avtalen signert. Regjeringspartiene skrev følgende: *"Regjeringen vil redusere bruken av isolasjon, og legger til grunn at bruken av isolasjon kan være skadelig for den innsatte"*.

Hadde myndighetene oversikt over hvor lenge innsatte sitter innelåst på glattceller? Nei, svarte Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) på BTs innsynsbegjæring. De mente også at jobben med å samle slike opplysninger var for stor. Det synet delte Justisdepartementet da vi klaget. De tok derfor ikke stilling til om opplysninger om tvangsbruk var taushetsbelagt eller ikke - slik KDI hevdet. (se hele korrespondansen i vedlegg 4 til 7)

Kriminalomsorgens IT-system Kompis - som ble laget tidlig på 90-tallet - var for gammelt og mangelfullt til å hente ut større mengder strukturerte data. Glattceller og belteseng var brukt 900 ganger i 2016 og 2017, ifølge KDI: *"Med det lave antall av tilfeller hvor disse tvangsmidlene benyttes mener KDI at man vil kunne avdekke tilfeller hvor en innsatt i en periode på et år har hatt flere opphold på sikkerhetscelle"*, skrev de.

Ellers hadde KDI stort sett bare overordnede og omtrentlige tall. Et skjema viste antall opphold som varte i 0-1 døgn, 1-2 døgn, 2-3 døgn, eller "over 3 døgn". Hva betyr over tre døgn? For å finne ut av det, måtte BT gå den lange veien. Vi bestemte oss for å søke innsyn i tvangsprotokollene fra alle 23 høysikkerhetsfengsler som hadde brukt glattcelle de siste årene.

Slik valgte vi ut fengslene

I første runde av prosjektet hadde journalistene logget alt viktig innhold i 98 vedtak og tilsynslogger fra Bergen fengsel. (Metoden forklares på side 10). Vi registrerte over 2000 innføringer i et stort regneark. Det tok nesten en måned. Det var urealistisk å gjøre det samme med 23 fengsler.

Vi valgte ut de fem fengslene i Norge som hadde brukt glattcelle og belteseng mest, ifølge KDI. Bergen fengsel var blant dem. De andre var Oslo, Stavanger, Ringerike og Skien fengsel. Til sammen sto disse fem for rundt halvparten av alle tvangstilfeller i landet. Vi ba om alle tvangsprotokoller, vedtak og håndskrevne tilsynslogger fra 2016 og 2017 (se eksempel i vedlegg 11).

Slik jobbet vi med innsyn

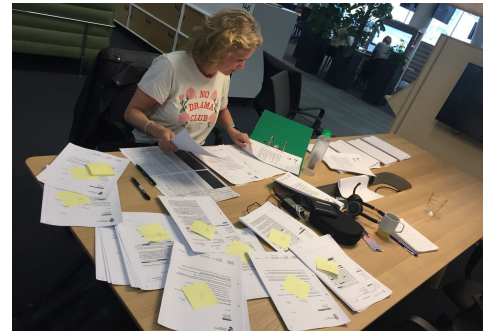
For å holde oversikt over alle innsynene laget vi vårt eget saksbehandlingssystem i Google-regneark. Vi markerte hvilke data som var mottatt og status for datavask (se vedlegg 3).

Vi fikk flere avslag. Noen mente det tok for lang tid å finne frem og skrive ut dokumenter. To fengsler hadde ikke tvangsprotokoll. Det ene laget motvillig et nytt håndskrevet skjema etter måneder med puring. For andre måtte vi selv gå igjennom alle vedtakene og lage vår egen tvangsprotokoll. Noen leverte ut tilsynsloggen for 2017, men ikke 2016, fordi de sa de ikke hadde tid til å kopiere mer. Et fengsel sendte alle vedtak, men mente at tilsynsloggen var unntatt offentlighet.

BT klaget på avslagene. Noen fengsler ombestemte seg og ga BT innsyn selv, andre klager ble behandlet på regionalt nivå, der BT fikk innsyn. De kom altså til en annen konklusjon enn sitt eget direktorat, som mente alle opplysninger om tvang var taushetsbelagt - også i anonymisert form.

Datasystemene som kollapset

Også den praktiske innhenting var en stor tålmodighetsprøve, både for BT og for fengslene. Innsynsbejæringene havnet hos allerede overarbeidede saksbehandlere i fengselene, og ting tok lang tid. Å printe ut vedtakene førte til at datasystemet Kompis frøs.

BT mottok flere tusen sider papirdokumenter i konvolutter. PDFene og mange av dokumentene var grumsete og lot seg ikke scanne og effektivisere med OCR-program. Mye kom usortert, vi brukte dager på å rydde i papirene. Nå begynte arbeidet med å logge, vaske og analysere dataene for alvor. Problemene sto i kø. Her er de største utfordringene BT møtte, og de viktigste metodene vi brukte for å løse dem:

Granskingen av tvangstallene

Utfordring: Å unngå enda mer protokoll-kaos

De første protokollskjemaene vi mottok hadde helt ulikt format. Kolonner og datoformat var forskjellig. Det var mange tastefeil og noe kom håndskrevet. Vaskejobben bare for disse fengslene var komplisert og tidkrevende. Vi skulle nå be om protokollskjemaene fra resten av fengslene. Vi måtte unngå en ny og svært omfattende datavask.

Løpnr. Nr.	SC	SS	ANNET TVANGSMIDDEL	INN		UT		VARIGHET
				Dato/kl	Dato/kl	Dato/kl	Dato/kl	
001	X			14/17 23:40	15/17 11:45			30 12 05
002	X			12/17 19:00	12/17 8:30			00 13 30
003	X			27/17 21:30	28/17 2:00			30 04 30
004	X	X		2/17 2:00	2/17 6:45			30 04 45
005	X			2/17 9:45	2/17 17:45			30 02 00
006	X			5/17 5:20	5/17 9:00			30 03 40
007	X			5/17 17:20	5/17 19:15			31 01 55
008	X			8/17 2:30	8/17 13:00			30 19 50
009	X			8/17 11:05	8/17 19:25			30 09 20
010	X	X		9/17 19:00	9/17 17:00			30 22 00
011	X			9/17 17:01	9/17 10:00			30 15 59
012	X			9/17 12:45	9/17 10:45			30 15 00
013	X			12/17 21:05	12/17 10:35			30 13 30
014	X			12/21 17 10 15	12/21 17 10 10			30 23 55
015								

Metode: Outsourcing av datavask til fengslene

BT laget et Excel-ark med en fast mal. Den hadde formler som sikret at dataene ble lagt riktig inn i riktig format. Dersom betjentene tastet feil, kom det opp tydelige feilmeldinger med rødfarge:

Klokkeslett ut	Evt kommentar
6 09:30	
6 14:15	Feil i raden. Sjekk at årstall er rett og at inn-dato er før ut-dato
6 19:30	

Dette la vi ved innsynsbejæringen, og ba fengslene fylle det ut. Mange var takknemlige. Noen hadde aldri systematisert tallene slik selv, og fikk ny innsikt i egen tvangsbruk. Vi unngikk ikke datavask helt, men sparte trolig mange dagers arbeid på vår selvvaske Excel-mal. Blant annet unngikk vi at de ansatte skrev inn dato i feil format - noe som tar tid å rette opp.

Metode: Full sporbarhet og levende analyse

Med store datamengder og en omfattende datavask og analyse foran oss måtte vi lage gode rutiner. Vi måtte sikre at vi visste hva vi hadde gjort med tallene.

Vi ville ha muligheten til å gjenskape hele prosessen for å finne eventuelle feil, og kontrollere avgjørelsene vi hadde tatt underveis. Vi ville og dokumentere alle steg både for oss selv og resten av redaksjonen. Vi forventet at at hypotesene og datagrunnlag ville endre seg underveis. Arbeidsmetoden måtte ta høyde for det. Løsningen ble et strengt data-regime.

"De urørlige": Råfilene fra fengslene ble lagt i en egen mappe, og skulle ikke røres. Manuelle korrigeringer ble gjort i kopier av filene, som ble merket "korrigert". Radene i regnearket som var endret ble merket med kommentar om hva som var rettet. Slik sikret vi at vi ikke la inn feil eller endret originaldokumentene ved et uhell.

Digital notisblokk: For å organisere datavask og analyse brukte vi den digitale notisblokken [Jupyter Notebook](#). Det lar oss kombinere programmerings-kode, tekst og visualiseringer. Denne metoden er vanlig i forskerkretser, der rutineene for sporbarhet har vært bedre enn i journalistikken. I BT er dette nå blitt standard ved dataanalyse.

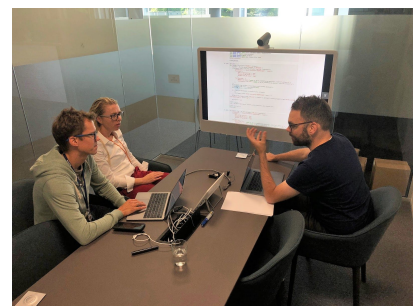
Alltid oppdatert analyse: Notisblokkene ble laget som levende dokumenter som også var lesbare for journalistene underveis, slik at de alltid hadde oppdaterte analysetall, grafer og nøkkelsetninger om tallene.

Full sporbarhet: Vi bruker ikke Excel til vask av datasett og analyse fordi vi mener det ikke gir god nok sporbarhet og gjenbrukbarhet. Det er lett å endre på ting i Excel og snu rundt på data, men vanskelig å huske hva du har gjort og gjenskape/gjenbruke det senere.

Automatisering: Når hele prosesskjeden var laget, kunne vi gå fra originaldokumenter i Excel-format via datavask og analyse til ferdig visualisering på ett minutt når nye data kom inn. Alle endringer ble lagret med versjonshistorikk.

Resultatet var at vi:

- kunne gjenbruke kode for datavask på flere fengsler for å slippe dobbeltarbeid.
- kjøre kontinuerlig datavask mens data ble logget og kategorisert av journalistene.
- kunne gå tilbake til de opprinnelige regnearkene og kjøre vask og analyse på nytt for kontrollsjekk.
- utføre en line-by-line-sjekk på storskjerm (bildet t.h.) med hele datajournalist-teamet i BT før publisering, for å kontrollere hvert eneste lille steg av kode og metode. Her avdekket vi små feil vi ellers ikke ville funnet.

Metode: Vår egen vaskemaskiner for data

Vi satt nå med 23 tvangsprotokoller (regneark) i ulike versjoner og formater. Alle protokollene skulle sammenstilles i en database. Vi ville finne tallene KDI ikke hadde. Løsningen ble å lage en rekke ulike "vaskemaskiner" - i praksis egne digitale notisblokker med kode - for å renske dataene.

Vi laget en "vaskemaskin" for hvert av fengslene som hadde sendt sitt eget hjemmesnekrede oppsett, en for det vi hadde punchet manuelt, og en for fengslene som hadde fylt ut vår Excel-mal. (se eksempel i vedlegg 9)

Fordi fengslene hadde gitt oss ulike data i ulike formater, måtte vi lage vår egen, felles datastruktur. Alle dataene fra de ulike fengslene ble standardisert, slik at de passet i vår felles datastruktur. Dette var en forutsetning for å kunne lage statistikk.

Noe av det som skapte mest hodebry var datoer og klokkeslett. Vi hadde inn- og ut-tid for over 900 opphold på glattcelle. Fengselsbetjentene hadde skrevet dette på vidt ulike måter. Både europeisk og amerikansk format var brukt, noen skrev med minutter, og tegnsettingen varierte.

Vi ville summere antall timer de innsatte satt på glattcelle på tvers av år og fengsler. Da måtte alle formater for dato og klokkeslett standardiseres. En ny vaskekode "rensket" bort rotet og gjorde at alt ble skrevet på samme måte.

Utfordring: Å lage papirhauger om til datasett

Vi ville finne ut hvorfor innsatte ble satt på glattceller. Spesielt i hvilken grad fengselet begrunnet tvangsbruk med dårlig psykisk helse, selvmordsforsøk og selvskading. Men myndighetene har ikke slike tall: "Beslutningsgrunnlagene registreres, men KDI lager ingen statistikk over årsaken til tvangsbruken", skrev KDI.

BT måtte derfor kategorisere alle vedtak og håndskrevne tilsynslogger fra Bergen, Oslo, Stavanger, Ringerike og Skien fengsel. Det var nødvendig for å lage statistikk. Store papirhauger måtte bli til et datasett. Alt måtte logges for hånd i et Google-regneark.

Metode: Kategorisering, multiple choice og metodedokument

I første runde av prosjektet tastet vi opplysninger fra dokumentene fra Bergen fengsel for hånd. Loggingen hadde flere svakheter. Journalistene skrev inn alle data i fritekst. På grunn av skrivefeil og for mange skjønnsmessige vurderinger fra journalistene kunne vi ikke lage skikkelig statistikk av det.

I neste runde forbedret vi metoden. Vi laget klare hypoteser. Vi baserte loggingen på ordene som sto i vedtakene, ikke hvordan vi tolket innholdet. Åtte personer diskuterte seg frem til et detaljert metodedokument for logging. Det [kan leses her](#). Dette var et av de viktigste grepene vi tok i hele prosessen.

Tag status	fengsel	protokollnr	år	innsatt_id	tyf	dt_tidspunkt_inn	Vedtak MANGLER	Kat 1: Vold, trusler, hærverk	Kat 2: Tanker/tr usler om selvskad ing	K Se d
OK 😊	Oslo	23/16	2016	Oslo_2016_Q	SC	2016-03-08 17:19:00	☐	☐	☐	
DELVIS TAGGET	Oslo	24/16	2016	Oslo_2016_R	SC	2016-03-10 20:45:00	☐	☐	☐	
OK 😊	Oslo	25/16	2016	Oslo_2016_S	SC	2016-03-20 15:20:00	☐	☒	☐	
IKKE TAGGET	Oslo	26/16	2016	Oslo_2016_E	SC	2016-03-21 14:31:00	☐	☐	☐	
OK 😊	Oslo	27/16	2016	Oslo_2016_B	SC	2016-04-08 21:21:00	☐	☒	☐	
OK 😊	Oslo	28/16	2016	Oslo_2016_T	SC	2016-04-28 22:30:00	☒	☐	☐	

Vi tok utgangspunkt i tvangsprotokollene vi nå hadde organisert og vasket. Disse ble lagt i et Google-regneark. Hver kategori fikk sin egen kolonne. Vi brukte avkrysningsbokser som gjorde loggingen feilfri. Også denne gang brukte vi "feilmeldinger", som ga oss god oversikt over status underveis.

Med den nye metoden på plass, gikk vi igjennom alle 98 vedtak fra Bergen fengsel på nytt, og tagget dette i det nye skjemaet. Slik ble taggingen lik for alle fem fengslene.

Arbeidet tok flere måneder, men var selve nøkkelen til hele kartleggingen. Datasettet gjorde at BT for første gang kunne dokumentere hvor stor andel av glattcellebruk som dreide seg om psykiatri, selvskading eller selvmordsforsøk.

Utfordring: Hvem var "gitar mannen"?

I Bergen fengsel hørte en BT-journalist om en mann som hadde sittet svært mye på glattcelle. Han var en gang et stort musikk talent. Han var flink til å spille gitar - og en særdeles krevende innsatt. Journalistene kalte ham "gitar mannen" internt. Men han var løslatt fra fengselet, vi ante ikke hvem eller hvor han var. BT brukte en rekke metoder for å spore ham opp og dokumentere hans liv. Slik gikk vi frem:

Vedtakene: Før vi visste hvem "gitar mannen" var, så vi at mange av tvangsvedtakene i Bergen fengsel hadde samme innhold: En mann ropte og sparket i celledøren til den ble skjev. Han var ikke farlig for andre, men ble jevnlig satt på glattcelle for å skjerme resten av de innsatte fra bråket.

Krimgruppen og dommer: BTs krimjournalister som går mye i retten hadde teorier om hvem dette kunne være. Vi hentet ut dommene til det vi trodde kunne være "gitar mannen". Høsten 2017 ble han dømt til tvungent psykisk helsevern, sto det. Vi mente vi hadde riktig person.

Forsvareren: BT ba om et møte med mannens tidligere forsvarer. Han har taushetsplikt og kan ikke si noe om mannens situasjon uten videre. Han mottok vårt ønske om å snakke med mannen. Etter noen dager kom telefonen: Advokaten hadde snakket med ham, BT fikk grønt lys.

Fritak fra taushetsplikt: Vi var helt avhengig av skriftlig samtykke. Vi reiste til den psykiatriske institusjonen han er på for å skaffe dette.

Samtykkekompetanse: Vi visste at mannen var sterkt forvirret i Bergen fengsel. Dette sto også i flere dommer. Isolasjon kan forverre den psykiske tilstanden. Vi måtte møte ham for å vite at han forsto hva han samtykket til. Han var overraskende klar og fortalte om tiden på glattcelle i Bergen fengsel. "Jeg trodde jeg skulle dø", sa han.

Innsyn i totaltallene: Med fritaket ba vi fengselet finne ut hvor mye han hadde sittet på glattcelle i 2015, da han også satt i Bergen fengsel. Sammenholdt med våre funn fra 2017 ga dette oss det avgjørende totaltallet på 1700 timer. I dommer fra tingretten kom det frem at han hadde hatt 43 innleggelse i psykiatrien. Helse Bergen ga oss innsyn i periodene han hadde vært innlagt.

Innsyn i brev: Hvem visste om denne saken? BT hadde erfart at mange brev i kriminalomsorgen aldri journalføres i søkbare journaler. BT ba om innsyn i brev og bekymringsmeldinger om mannen direkte til Sivilombudsmannen, Fylkesmannen og Kriminalomsorgsdirektoratet. Det ga flere treff. Også betjenter i Bergen fengsel hadde sendt egne bekymringsmeldinger. De mente hans soningsforhold var "uverdige".

Tidslinjen: Vi hadde veldig mange små puslespillbrikker som måtte settes sammen. Vi laget en tidslinje i Google docs og logget all dokumentasjon kronologisk, slik at vi kunne fortelle hele historien om mannen.

BTs sak om "gitar mannen" ble diskutert i FNs torturkomité i Genève 24. april 2018. Nordmenn som jobber med menneskerettigheter hadde varslet FN om saken. Torturkomitéen har bedt Norge svare spesielt for tvangsbruken mot «gitar mannen», også mot de mindreårige i Bergen fengsel. [Se video her](#)

Utfordring: Å finne ut hvem som satt på glattcelle flere ganger

Datasettet over glattcellebruk inneholdt rundt 900 rader - en for hvert opphold på glattcelle. Vi visste at enkelte ble satt på glattcelle igjen og igjen. Hvordan kunne vi finne ut hvilke tilfeller som hørte til samme person? Navnene var sladdet i alle dokumenter og tvangsprotokoller.

Metode: BT laget en egen innsatt-ID

Vi ba fengslene om å markere tvangstilfellene med en bokstav for hvilken innsatt det gjaldt. Og ba dem gjenbruke samme bokstav om samme person var inne på glattcelle igjen. Altså en anonym id som kunne la oss se hvilke personer som gikk igjen - også på tvers av årene.

De som hadde fylt ut BTs Excel-mal gjorde dette. Andre fengsler syntes det var for tidkrevende. Noen lot fødselsdatoer stå, slik at BT kunne finne ut hvem som gikk igjen. Noen fengsler hadde gitt oss innsattnummeret, et nummer alle innsatte får i starten av soningen.

Problemet er at én person kan ha flere innsattnummer. Det kan skje når noen soner en ny dom eller flyttes til et annet fengsel. Det siste er ikke helt uvanlig. De mest krevende innsatte flyttes noen ganger for å "dele" belastningen med å håndtere dem, fortalte kilder.

BT måtte derfor generere en egen innsatt-ID basert på de opplysningene vi hadde. Vi brukte navnet på fengselet og ID-markøren fengselet hadde valgt (bokstav, innsattnummer eller fødselsdato).

Svakheten med modellen var at vi ikke kunne finne ut hvor mye en innsatt hadde sittet på glattcelle totalt uansett fengsel. Men vi unngikk å koble sammen to helt ulike personer med en felles ID - en felle vi ikke kunne gå i.

Vi satt nå med en unik innsatt-ID som kunne fortelle oss:

- Hvilke tilfeller av tvang som handlet om samme person i samme fengsel innenfor ett og samme år
- Hvilke tilfeller som handlet om samme person på tvers av årene. Dette gjaldt der vi hadde fått fengslene til å bruke samme bokstav på samme person over to år.

BTs innsatt-ID skulle senere vise seg uvurderlig for å finne de ekstreme tilfellene av tvangsbruk og casene i datasettet. Selv KDI hadde ikke full oversikt over dette, skulle det vise seg:

Utfordring: BT tar feil om "gitarmannen", hevdet KDI.

Da vi skulle publisere saken om "gitarmannen" som hadde sittet på glattcelle i 1700 timer, ba vi blant annet Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) komme med et tilsvarende svar. De har ansvar for alle fengsler i Norge.

De svarte følgende: BT tar feil. De mente totaltallet i virkeligheten var rundt 100 timer lavere. Hvem hadde rett?

Metode: Avviks-kontroll i protokollen

Vi forholdt oss hele tiden til tidspunktene som sto i tvangsprotokollen vi hadde fått fra Bergen fengsel. Hvor presis var klokkeslettene ført inn? Vi gikk gjennom alle vedtakene, tilsynsloggene og andre interne dokumenter som handlet om "gitarmannen" på nytt. Vi så spesielt etter klokkeslett som var notert for inn og ut-tider der og laget en ny liste. Så sammenlignet vi de to listene.

Vi fant noen ørsmå avvik. Det var i hovedsak fordi vi hadde med minutter (23 timer og 5 min) fra protokollskjemaene, mens det ofte kun sto antall hele timer i dokumentene. Det gjorde oss sikre på at vi hadde regnet rett. Fengselet gikk også god for våre tall. Vi sendte et detaljert regnestykke tilbake KDI, slik at de kunne se hvordan vi hadde kommet frem til totaltallet.

Så kom svaret: Kriminalomsorgsdirektoratet hadde ikke innsett at mannen hadde vært inne til soning to ganger i løpet av samme år, og dermed hadde to ulike innsattnummer. De hadde derfor ikke fått med glattcelle-oppholdene under den ene soningen. BTs tall stemte.

Utfordring: Mistenkelige klokkeslett og falske oppføringer

I arbeidet med loggingen så vi tilfeldigvis at flere rader var identiske. Dato og klokkeslett for tvangsbruk stemte på minuttet. I tillegg manglet flere av vedtakene til disse tilfellene.

Kunne flere betjenter ha ført inn samme tilfelle i protokollen uten å vite at den andre hadde gjort det? Kunne dette ha skjedd flere ganger? I så fall ville statistikken vi regnet oss frem til bli feil.

Metode: Duplikat-detektor i kode

Vi måtte kode en egen duplikat-detektor-algoritme for å finne ut om dette var noe som skjedde flere steder i de 900 radene i regnearket vårt.

I første omgang laget vi en algoritme for å finne rader der navn på fengselet, innsatt-id og tidspunktet for innsettelse var nøyaktig likt. Metoden returnerte flere rader som var nærmest identiske, men tidspunktet for når den innsatte var hentet ut av cellen var litt forskjellig.

Vi utvidet algoritmen til å søke etter duplikater om samme innsatt innenfor samme time for å få med små variasjoner i tidspunktene.

Resultatet viste flere oppføringer som i tid var overlappende. Dette måtte være feilføringer. Samme innsatt kunne ikke være på to glattceller samtidig.

Vi kryssjekket med hvilke tilfeller vi manglet vedtaksdokumenter for, og fjernet en av radene i hvert tilfelle. Duplikat-detektoren hadde hindret oss i å ha doble oppføringer i datasettet og dermed hindret feil i statistikken.

Utfordring: Finne mønstre og nyhetspoeng i store datamengder

Etter måneder med datavask satt vi med nærmere 900 registreringer av tvangsbruk i 23 fengsler. Vi hadde flere hypoteser vi nå kunne teste ved å "intervjue datasettet" i kode.

Er det innsatte som har vært på glattcelle mye mer enn tre døgn?

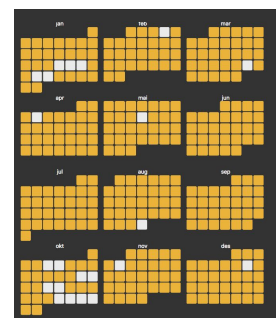
Er det noen innsatte som utpeker seg med høye tvangstall og lange opphold?

Vi brukte kode i våre digitale notisblokker "Jupyter notebook" for å få svar på dette.

innsatt_id	fengsler	Sum timer inne totalt	Gjennitt timer per opphold	Sum døgn inne totalt	Antall innsettelses	Antall innsettelses over 3 døgn	Antall innsettelses over 6 døgn	År med registrert tvang
ringerike_2016_C	Ringerike	1074.58	119.40	44 days 18:35:00	9	5.00	3.00	[2016]
Halden_2017_X	Halden	915.82	114.48	38 days 03:49:00	8	5.00	2.00	[2017]

Fordi vi hadde lagt ned mye arbeid i å få en god innsatt-ID, kunne vi lage omfattende aggregeringer i kode som viste hvilke innsatte som hadde sittet lengst og flest ganger på glattcelle, gjennomsnittlig oppholdstid på glattcelle og andre tall. (se eksempel på analysekode i vedlegg 10)

Vi visste det kunne skjule seg gode nyhetspoeng i datasettet som vi ikke hadde hypoteser om. Løsningen ble å visualisere ulike dimensjoner av datasettet for å se hva som lå der.

Vi laget blant annet en kalender-visualisering. Der ble alle dager med minst et glattcelle-opphold i Norge markert. Dette ble en øyeåpner for oss, og et viktig visuelt element for å vise at dette er noe som skjer i et norsk fengsel nesten daglig.

Etiske vurderinger

Omtale av selvmordsmetode

Dokumentene viste at innsatte kutter seg i underlivet med barberblad. De gnager på pulsårene i fortvilelse og prøver å henge seg i sine egne skolisser. Vi hadde også bilder av celler som var fulle av blod. Ifølge Vær Varsom-plakaten skal man unngå å beskrive nøyaktig metode for selvmord og selvmordsforsøk. Selvskading krever også ekstra varsomhet. Hva skulle vi ta med?

Etter grundige diskusjoner med ledere falt vi ned på følgende linje: I nyhetssakene skriver vi "forsøk på selvmord", ikke hvordan dette skjedde. I dokumentarene, spesielt "Fortvilelsen på Celle 6143", gjenga vi detaljer fra dokumentene - så lenge de ikke var for groteske. Når en innsatt piller løs et lite malingsflak for å rispe seg på armen, sier det noe om hvor desperate de er. Dette var også et felt norske medier ikke hadde dokumentert før. Vi mente slikt materiale var nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov, slik formuleringen er i VVPs punkt 4.9. Vi brukte kun avstandsbilder med moderate mengder blod.

Sikkerhet

I saken om celle 6143 skrev vi om innsatte på avdeling A i Bergen som var svært syke. Flere av dem satt i fengselet enda, og har tilgang til aviser. Kunne de prøve å ta livet sitt? Kunne det bli farlig for ansatte eller andre innsatte? Vi lot ledelsen i Bergen fengsel og leder på avdeling A lese teksten før den kom på trykk, slik at de kunne komme med innspill. De ønsket noen få, mindre justeringer, som ble gjort. Slik visste de også hva som ble publisert, slik at de kunne passe ekstra godt på innsatte det gjaldt.

Avføring og verdighet

En ganske vanlig reaksjon på ekstrem isolasjon er å smøre avføring på veggen. Dette gikk igjen i en god del dokumenter. Vi utelot dette i stor grad i historiene vi fortalte om enkeltpersoner. Vi ønsket å få frem hvor syke de var, uten å ta fra dem verdigheten. Vi viste imidlertid et bilde av en glattcelle innsmurt med avføring for å vise hva fengselsbetjentene hanskes med. Det var ikke knyttet til en enkelt innsatt.

Hvem visste om "gitar mannen?"

Sommeren 2018 satt BTs journalister igjen med flere ubesvarte spørsmål: Hvem visste om "gitar mannen" i Bergen fengsel? Hvilke sikkerhetsnett har de glemte menneskene? Er det noe som sjekker om denne tvangsbruken er lovlig?

Vi spurte kriminalomsorgen hvem som har tilsyn med norske fengsler - de svarte landets fem tilsynsråd. Vi stusset over dette. Vi hadde gransket fengslene i lang tid uten at vi hadde hørt tilsynsrådene nevnt en eneste gang. De var heller ikke omtalt i noe dokument vi hadde lest.

Tilsynsrådene har ansvar for å føre tilsyn med 40 fengsler og kontrollere hvordan over 3000 innsatte behandles. De skal også være talerør for alle som soner med fotlenke, flere tusen personer hvert år. I starten ville vi finne ut:

- Hvordan er tilsynet med bruk av tvang mot enkeltmennesker?
- Griper tilsynsrådene inn mot ekstrem bruk av tvang og isolasjon?
- Hva har tilsynsrådene avdekket? Hva står i tilsynsrapportene?
- Hvor mange tilsyn har det vært i norske fengsler på fem år?

Høsten 2018 gransket BT en tilsynsordning som nærmest hadde kollapset. Også denne gang var premissene for gravingen svært krevende:

Myndighetene vet minimalt:

BT sendte flere innsynsbegjæringer om nasjonale tall. Men verken Justisdepartementet eller Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) vet noe særlig om hva tilsynsrådene gjør. Det finnes knapt elektroniske spor av tilsynsrådernes arbeid. Ingen kunne svare BT på hvor mange tilsyn som er gjort med norske fengsler på fem år, eller hvor mange tilsynsrapporter som eksisterer.

Lite eller ingen rapportering:

Referatene fra tilsyn ligger i protokoller i det enkelte fengsel. De sendes ikke videre noe sted. Noen av rådets medlemmer har tilsynsrapporter på sin egen private PC, men vet ikke hvor de skal sendes. BT spurte kriminalomsorgen vest hvor mange tilsynsrapporter de hadde mottatt i årene 2013–2017. Alt de fant var seks A4-sider.

Ingen vil ta ansvar:

BT spurte Justisdepartementet, KDI, Fylkesmannen og regionkontorene i kriminalomsorgen om hvem som skal følge tilsynsrådene opp. Alle nektet for at de hadde ansvar, og pekte på hverandre. Det gjorde det vanskelig å få svar på helt grunnleggende spørsmål, også i tilsvarsrundene.

Ingen felles arkiver:

Tilsynsrådene har ikke noe felles arkivsystem. I rundt et halvt år forsøkte BT å finne ut hvor tilsynsrapportene og dokumentene fra tilsynsrådene befant seg. Det var litt av en nøtt, det fantes ikke noe register over hvor rapportene lå. De lå spredt på over 60 ulike steder i Norge, i de ulike fengslene og friomsorgskontorene, på kontoret til tilsynslederne eller hjemme hos tilsynsmedlemmene. Dokumentene lå i permer, innlimt i skrivebøker, i pappkasser og på private PCer.

Ingen felles praksis:

Regelverket for hva tilsynsrådene skal gjøre er vagt og åpen for tolkning. Nye tilsynsmedlemmer får ingen felles opplæring. Det gjør at alle tilsynsrådene gjør ting på helt forskjellige måter. Medlemmene bor geografisk spredt og fungerer ikke som et samlet tilsynsråd. De møtes svært sjelden, noen møtes aldri. Derfor er det også store variasjoner i hva hvert tilsynsmedlem gjør på et tilsyn og hvordan dette dokumenteres og rapporteres. *"Det vi drev med var ikke tilsyn"*, sa Arne Røyrvik fra Fylkesmannen, som hadde sittet i tilsynsrådet i Vest i fire år.

Her er de største utfordringene vi møtte, og slik løste vi dem:

Utfordring: Hvor mange tilsyn er gjennomført?

Tilsynsrådene har ikke noe saksbehandlingssystem der de registrerer hvilke tilsyn som er gjort med fengslene. Det finnes heller ikke noe annet samlet register over dette, verken hos tilsynsrådene, Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) eller Justisdepartementet.

Metode: Lage tilsynsdata-basen som ikke fantes

Tilsynsrådene skal levere årsmelding til KDI. BT fikk innsyn i samtlige 21 årsmeldinger levert inn i årene 2013-2017. For andre gang på et år måtte BTs journalister lage et datasett som det offentlige ikke hadde. Tilsyn for tilsyn, fengsel for fengsel måtte føres inn i et stort Google-regneark. (se vedlegg 13). Datoene for når og hvor tilsyn var gjort sto strødd litt her og der i teksten, det var ikke satt opp oversiktlige lister. Det gjorde at loggingen tok flere uker:

innsatte, idet Sør-Øst politidistrikt har valgt ut dette fengselet til slike formål. Tilsynsrådet Vest Sandvold og Bergner hadde varslet tilsyn 22. mai og uanmeldt tilsyn 13. november. I tillegg ble det gjennomført et ekstra tilsyn 13. februar foranlediget av skriftlige klager. Sandvold og Bergner snakket med 24 innsatte i løpet av disse tre tilsynene.

Vi så tidlig at årsmeldingene var ulikt satt opp. Vi laget en kolonne i regnearket for "lang varighet". Der markerte vi når et tilsyn hadde gått over to dager. Dette ble viktig for tellingen senere, slik at vi ikke talte to ulike datoer som to ulike tilsyn. Det hjalp oss også å dokumentere at noen tilsynsråd rapporterte dette som ett tilsyn, andre talte dette som to tilsyn.

Utfordring: Tilsynsrådet i Vest har ikke levert årsmeldinger

Alle tilsynsrådene hadde levert inn alle årsmeldinger slik de skulle - bortsett fra tilsynsrådet i Vest. Sist de leverte årsmelding var i 2013. Det fantes derfor ingen innrapporterte tall på tilsyn i vest-heller ikke for Bergen fengsel, som er landets nest største. Vi visste tidlig at det var svært lite system rundt arbeidet til tilsynsrådet i vest. Medlemmene sa de ikke ante hva de skulle gjøre på tilsyn eller hvor de skulle sende rapportene sine. Vi ville derfor ikke basere oss på tilsynsrådets tall alene.

Metode: Å innhente tall fra begge sider av murene

1: Tilsynsrådet: Rådets leder svarte at hun ikke hadde noen oversikt over tilsyn fra 2013 og 2014, som var før hun ble leder. Og rådets tidligere leder er død. For årene 2015 - 2017 sendte hun en e-post med datoer og årstall for hvilke tilsyn som var gjort.

2: Kriminalomsorgen: Regionledelsen i kriminalomsorgen vest spurte hvert enkelt fengsel og friomsorgskontor om hvor mange ganger tilsynsrådet hadde vært på besøk. De rapporterte tilbake en endelig liste som BT mottok.

Ekstrautfordring: Listene BT fikk var vidt forskjellige - og helt usikre. Tilsynsrådet sa for eksempel at de hadde vært på åtte tilsyn i Bjørgvin fengsel på tre år i, mens fengselet selv kun hadde registrert to i samme periode. Siden fengslene ikke alltid visste når tilsynsrådet hadde vært der, la vi tilsynsrådets tall til grunn i den nasjonale grafikken. I teksten fokuserte vi forskjellene mellom de to listene.

Utfordring: Årsmeldingene er overfladiske og mangelfulle

Mens vi logget årsmeldingene, så vi etter hvordan rådene sjekker tvang og hvordan det gjøres. Men det sto svært lite om dette i årsmeldingene. Beskrivelsene av rådernes arbeid ved hvert fengsel er kort og overflatisk, det står ofte lite eller ingenting om hva de har gjort. Noen ganger står det at innsatte har tatt opp saker, men det står ikke noe om hva det gjaldt.

Metode: Mini-spørreundersøkelse om tilsynsrådernes arbeid

Vi satte opp ni detaljerte spørsmål om hvordan tilsynsrådene jobber. Vi spurte spesielt hvordan de sjekker tvang og hvilke type dokumenter de går igjennom på tilsyn. Spørsmålene ble sendt til alle fem tilsynslederne. Vi gjorde også muntlige intervjuer med oppfølgingsspørsmål i tillegg. Svarene gjorde at vi kunne dokumentere at bare et tilsynsråd hadde fast praksis med å se på glattcellebruk. I noen fengsel var det ikke noe tilsyn med dette i det hele tatt.

Tilsynsleder i Vest svarte ikke på de ni spørsmålene. Hun hadde også sluttet å svare på telefonen. Vi intervjuet derfor en av juristene i Bergen fengsel, som svarte på hvordan tilsynsrådet sjekket tvangsbruk der. Svarene sendte vi til tilsynslederen for kommentar, og først da kom hun på banen: Hun sa at informasjonen fra fengselet ikke stemte, uten å utdype. Dette var et mønster i tilsvarsrundene. Hun hadde ikke tid til å utdype *hva* som var feil før uken etter (eller uken etter der igjen), skrev hun flere ganger i e-postene.

Utfordring: Tilsynsrådene mangler et saksbehandlingssystem

Vi visste fra intervjuer at tilsynsrådene ikke hadde noe saksbehandlingssystem. Hvilke digitale spor finnes av tilsynsrådets arbeid? Vi regnet med at noe registreres elektronisk, men tilsynsrådene hadde ikke noe system for dette.

Metode: Søke innsyn hos mottaker - Kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen skal arkivere alle tilsynsrapporter de får fra tilsynsrådene, ifølge KDI. De skal lagres i det elektroniske arkivsystemet Doculive. Det gjelder også brev fengslene sender. BT søkte derfor innsyn hos kriminalomsorgens fem regionkontor - som har tilgang til dette systemet.

Vi spurte hvor mange dokumenter og rapporter fra tilsyn som lå lagret der fra årene 2013-2017. Svaret var: Nesten ingen. Alle fem regionkontorene hadde helt ulike rutiner for hvordan dokumentene ble lagret elektronisk. Flere regioner lagret ikke noe som helst fra tilsynsrådernes arbeid.

Organisering av arbeidet

Ingrid Fredriksen og Torunn Aarøy (journalister) jobbet på fulltid med prosjektet i rundt et år. Datajournalist Anders Grimsrud Eriksen jobbet med innsyn, vasking av data og analyse i ca seks måneder. Eirik Brekke var fotograf og dokumenterte glattceller flere steder i landet.

Motstand

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har ansvar for alle fengslene i Norge. BT har hatt jevnlig kontakt med dem i over ett år.

KDI gjorde det raskt klart at BTs journalister *ikke* måtte ta direkte kontakt med enkeltmedarbeidere i KDI, heller ikke personer i kommunikasjonsstaben. BT fikk aldri noen forklaring på hvorfor. Journalistene kontaktet dem likevel og fikk følgende svar på e-post: "*Det presiseres – nok en gang – at henvendelser til KDI skal sendes til postmottak-8005@kriminalomsorg.no og ikke til enkeltmedarbeidere*".

Ingen av BTs journalister har noen gang vært borti at et statlig direktorat nekter pressen å kontakte pressekontakter i over et år.

I ett tilfelle tok det fire uker å få svar på spørsmål "*som følge av stor saksmengde*". En annen gang ville ikke KDI gi sitt tilsvare innen fristen BT hadde satt, fordi BT ikke kan bestemme når KDI skal svare, sto det i e-posten.

Svarene var flere ganger motstridende og nesten umulig å forstå. Et eksempel: *"I alminnelighet utarbeider Tilsynsrådet en protokoll etter hvert tilsyn"*, sto det i en e-post fra KDI. I neste setning sto dette: *"Det utarbeides normalt ikke en protokoll for hvert tilsyn"*.

Høsten 2018 nektet KDI å la seg intervju på telefon selv om de ble tilbudt skriftlig sitatsjekk etterpå, de ville kun svare skriftlig. Grunnen de oppga var *"fordi vi da kan dokumentere hva vi faktisk har svart og hva Bergens Tidende eventuelt velger ikke å publisere av svarene"*.

Kildemessig var oddsene dårlige. Innsatte i høysikkerhetsfengsler har liten eller ingen mulighet til å nå ut med sine historier. De kan ikke ringes eller motta e-post fra utsiden. Sitatsjekker skjedde slik: Journalisten ringte fengselet og la igjen en beskjed om at den innsatte måtte ringe BT. Dersom ikke anropet fra "skjult nummer" ble besvart med en gang, måtte samme runddans gjøres på ny.

For et regionalt mediehus koster det ekstra å drive frem et så omfattende, nasjonalt graveprosjekt. Når BTs saker i hovedsak leses på Vestlandet, er veien til nasjonalt gjennomslag enda lengre. Politikere vinner få stemmer på å kjempe for innsattes rettigheter.

I løpet av prosjektperioden måtte journalistene forholde seg til fire ulike justisministre. I over et år har BT jevnlig insistert på telefonintervju med justisministeren. Samtlige har nektet å stille til muntlige intervju. Hver gang en ny minister var på plass, ba de om tid til å sette seg inn i temaet før de svarte på spørsmål. Etter kort tid gikk de av, så skjedde det samme på ny.

Mange politikere og andre tror at alle som utsettes for tvangsbruk i fengsel er farlige, og at det kun gjelder en liten gruppe. De viser til avdeling G i Ila fengsel, som har fått mye medieomtale. Der sitter fem svært syke og utagerende personer.

Nåværende justisminister har understreket dette poenget: *"Noen få innsatte i norske fengsler er i en helt spesiell situasjon. Dette er mennesker med omfattende psykiske lidelser. De har begått alvorlige kriminelle handlinger og har ofte en vanskelig bakgrunn og voldelig atferd. For dem kan fengselsopphold innebære isolasjon"*, sa Tor Mikkel Wara (Frp) i Stortinget 31. mai 2018, i debatten om psykisk syke innsatte, da BTs saker ble tema.

Men tvang og isolasjon brukes mot alle typer innsatte i hele landet. Alt fra drapsmenn og narkodømte til småbarnsmødre, fyllekjørere, asylsøkere og småkriminelle som soner korte dommer hadde sittet på glattceller, viste BTs granskning. Noen var en fare for andre, andre bare en fare for seg selv. Enkelte kom fra psykiatrien, og satt i varetekt etter å ha truet ansatte.

Vi brukte mye tid på å forklare dette for ulike kilder. Praksisen BT hadde avdekket, var helt ukjent for mange - også politikerne. Dette var en vesentlig utfordring i hele prosjektet, og er det fortsatt.

Når det gjaldt tilfang av saker, fikk journalistene lite gratis. Bortsett fra sinte lesere som mente BT burde bruke ressurser på helt andre enn innsatte, var telefonen stort sett stille. På over et år fikk journalistene til sammen tre nyhetstips.

Til tross for all motstanden fortsatte journalistene å grave i over et år. Det har resultert i over 30 saker, både større avsløringer og mange nyhetssaker. Sakene har fått en rekke konsekvenser:

Konsekvenser

- Justisminister Tor Mikkjel Wara (Frp) har bedt Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) om en redegjørelse om svakhetene i tilsynsordningen. En full gjennomgang av tilsynsrådene er i gang. Ordningen skal forbedres, sier Wara. Det vil få betydning for rettssikkerheten til over 3000 innsatte.
- KDI setter inn strakstiltak for å få ned bruken av glattceller. De har også igangsatt en stor, systematisk kartlegging av annen type isolasjon. En rekke tiltak for annen type isolasjon er planlagt. BTs avsløringer var en av hovedårsakene til at arbeidet ble satt igang, ifølge KDI.
- BTs avsløringer om bruk av glattceller er diskutert på høyeste nivå i FNs torturkomité i Genève ([Se video her](#)). FN har bedt Norge svare for bruken av tvang mot psykisk syke innsatte etter våre avsløringer. Sakene om "gitarmannen" ble nevnt helt konkret. (se *faksimile i vedlegg 2*)
- I 2018 ble BTs avsløring og Sivilombudsmannens rapporter også [diskutert](#) i FNs menneskerettighetskomité i Genève. De tok blant annet opp 15-åringen på glattcelle.
- Europarådets komité for torturforebygging (CPT) har vært på uanmeldt besøk i Bergen fengsel, der de har undersøkt bruken av isolasjon og tvang. Rapporten er ventet i vinter.
- Sivilombudsmannen har vært på besøk i Bergen fengsel i kjølvannet av BTs saker, blant annet for å undersøke bruken av tvang og isolasjon blant psykisk syke. Rapporten er ventet i januar 2019.
- Stortingsrepresentanter fra SV har sendt inn et omfattende representantforslag i Stortinget, dokument 8. De krever at Stortinget ber regjeringen lage en opptrappingsplan for å styrke kapasiteten til å håndtere alvorlig psykisk syke straffedømte i psykiatrien, og styrke behandlingstilbudet i fengslene. Ap støtter dette punktet. Saken er nå hos justiskomiteén. Det blir debatt i Stortinget i starten av 2019.
- Arkivverket skal gjennomføre tilsyn med alle fem tilsynsrådene. De skal granske alle systemer rundt dokumentasjon, arkivering og rapportering.
- Datatilsynet mener tilsynsrådenes håndtering av rapporter kan være alvorlige lovbrudd. De har bedt om avklaringer om hvordan tilsynsrådene håndterer personopplysninger.
- BTs avsløringer har vært diskutert i Stortinget flere ganger. Justisminister har måttet redegjøre for glattcellebruk på talerstolen. Justiskomiteéns leder er blant dem som har stilt skriftlige spørsmål som justisministren har måttet svare på. En rekke stortingspolitikere har vært i Bergen fengsel for å se forholdene etter BTs saker.
- Årets nasjonale konferanse for kriminalpolitisk reform (KROM-konferansen) hadde tema "De glemte fangene", inspirert av BTs avsløringer, ifølge arrangøren.

VEDLEGG

1. Liste over alle artikler med lenker
2. Rapport fra FNs torturkomité som henviser til BT-sak.
3. Skjermdump fra innsynsoversikt tatt underveis i prosessen
4. Innsynsforespørsel i opplysninger om tvangsbruk
5. Avslag/svar på innsyn i opplysninger om tvangsbruk
6. BTs klage på avslag på innsyn i opplysninger
7. Avslag på klage fra Justisdepartementet
8. Skisse over prosessen fra originaldata til ferdig presentasjon
9. Eksempel på vaskekode for et enkelt fengsel (Oslo)
10. Eksempler på kode brukt i analyse i Jupyter Notebook.
11. Eksempel på innsynshenvendelse til fengsel ang dokumenter og tvangslogger
12. Metodedokument for kategorisering
13. Regneark for systematisering av tilsyn
14. Mini-spørreundersøkelse til tilsynsrådene
15. PDF av hovedsakene slik de så ut i papiravisen

Liste over artikler

(Lenke til hovedsakene står på side 2 i rapporten)

2017:

4 desember

KDI: KDI-direktøren slår alarm

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/Xwg867/Slar-alarm-om-norske-fengsler--Situasjonen-narmest-uhandterlig>

5. desember

Kriminalomsorgen har fått 200 millioner i kutt

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/m6Rrx0/Fengslene-har-fatt-200-millioner-i-kutt>

9. desember

Fengselbetjent Camilla Larsen (27) skal passe på 30 innsatte

<https://www.bt.no/btmagasinet/i/p6LAWo/Den-psykotiske-mannen-kom-gaende-ut-av-cellen-Han-sl-o-vilt-rundt-seg-Sa-gikk-han-mot-Camilla>

2018:

19. februar:

Psykisk syke og barn skal ikke låses inne

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/1kOPqW/Eksperter-Psykisk-syke-og-barn-skal-ikke-lases-inne>

Et fengsel i fengselet (kommentar)

<https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/xRgAoj/Et-fengsel-i-fengselet>

Hareide: - Uholdbart å låse dem inne

<https://www.bt.no/nyheter/innenriks/i/7IPxEW/Hareide--Uholdbart-a-lase-dem-inne>

27. mars

Ekspert: Venteceller er skjult tvang

<https://www.bt.no/nyheter/i/A2QO8x/Ekspert-Bruk-av-venteceller-i-fengselet-er-skjult-tvang>

6. april:

FNs menneskerettskomité ber Norge slutte med å låse psykisk syke inne på glattcelle

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/21JPp4/FN-Norge-ma-slutte-a-lase-psykisk-syke-inne-pa-glattceller>

3. mai

Sivilombudsmannen på uanmeldt besøk

<https://www.bt.no/direkte/politikk-og-samfunn/pinned/119823>

18. mai

<https://www.bt.no/nyheter/innenriks/i/WL1oAa/FNs-torturkomit-bekymret-for-psykisk-syke-pa-glattc-elle>

5. juni

Torturkomiteen i Bergen

<https://www.bt.no/nyheter/i/4deL4q/Noen-innsatte-er-blitt-holdt-i-dette-fattige-regimet-i-flere-ar>

22. juni

De glemte menneskene

<https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/21kk1G/De-glemte-menneskene>

Reaksjoner: "Jeg blir helt kvalm"

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/9mdb3r/-Jeg-blir-helt-kvalm>

12. september

Kritikk fra torturkomiteen

<https://www.bt.no/nyheter/i/4deL4q/Noen-innsatte-er-blitt-holdt-i-dette-fattige-regimet-i-flere-ar>

14. september

Politikerne vil se forholdene i Bergen fengsel med egne øyne

<https://www.bt.no/nyheter/i/8w8Ro1/Politikere-vil-se-forholdene-i-Bergen-fengsel-med-egne-oyne>

Tilsynssakene:**6. november**

Medlem: - Det vi drev med var ikke tilsyn

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/0Ed1Q2/-Det-vi-drev-med-var-ikke-tilsyn?r=3>

7. november

Leder: Anstendige soningsforhold

<https://www.bt.no/btmeninger/leder/i/gPI8b1/Anstendige-soningsforhold?r=3>

11. november

Fengsler forsøkte å skjule tvangsbruken

<https://www.bt.no/nyheter/i/9mwedW/Tilsynsleder--Flere-fengsler-forsokte-a-skjule-tvangsbruken-fo-r-meg>

5. desember

Debatt i Stortinget: Justispolitikere vil ha kartlegging av tvangsbruken

<https://www.bt.no/nyheter/i/1k4EyW/Justispolitikere-vil-ha-kartlegging-av-tvangsbruk-i-norske-fengs-ler>

12. desember:

Alvorlig at de ikke sjekker tvangsbruken

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/RxAyA5/-Alvorlig-at-de-ikke-sjekker-tvangsbruk>

13. desember

Ber om svar fra egen regjering

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/yvB6KR/Ber-om-svar-fra-egen-regjering-i-fengselssaken>

Ukontrollert tvang (kommentar)

<https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/l1xVBL/Ukontrollert-tvang>

14. desember

Innsatt Bjørn er kritisk til tilsynsordningen

<https://www.bt.no/nyheter/i/L0Ryd9/Sauebonden-Bjorn-60--I-perioder-var-jeg-sa-syk-at-jeg-ikke-kla-rte-a-ga-ut-av-cellen-for-a-lufte-meg>

19. desember

Arkivverket starter tilsyn

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/0E6bz2/--Det-ser-ut-som-om-det-er-fri-flyt-av-disse-tilsynsrapport-ene>

20. desember

Datatilsynet: - Kan være alvorlige brudd på loven

<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/0E6O0J/-Kan-vare-alvorlige-brudd-pa-loven>

14. januar 2019

Setter inn strakstiltak for å få ned glattcellebruken i fengsel

<https://www.bt.no/i/G17jx9>

Vedlegg 2: Rapport fra FNs torturkomité som henviser til BT-sak.

United Nations	CAT/C/NOR/CO/8
 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	Distr.: General 5 June 2018 Original: English
Committee against Torture	
Concluding observations on the eighth periodic report Norway*	
1. The Committee against Torture (CAT/C/NOR/8) at its 1617th and 1620th meetings, held on 24 and 25 April 2018, and adopted the 1647th meeting, held on 14 and 15 May 2018.	
Solitary confinement	
17. The Committee is concerned:	
(a) About the continued high rates of prolonged isolation and an increase in the number of registered cases of exclusion, isolation, "shielding" and similar restrictive regimes regarding remand and sentenced prisoners, which amounts to solitary confinement, and is due to a large extent to building conditions and staff shortages, including the report in the <i>Bergens Tidende</i> on 24 March 2018 that a detainee in Bergen city prison had been subject to isolation in a security cell for almost 1,700 hours over the previous two years	

Full rapport:

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhshKqFzT9v2BExNReKHwmpVajVwG54aWjCqeYUkfoN3yBHBpskYiROQ9TbFpxn1HqviwR%2Befsnny6RZMbnsXLijWRe0fv9dYjrWAWX%2BLF4FGx>

Vedlegg 3: Skjermdump fra innsynsoversikt tatt underveis i prosessen

ID	Type innsyn	Tittel	Til	E-post	Dato sendt	Status	Status datavask	Unike innsattid?	Avslag dato	Innvilget dato
1	Nasjonale tall fra Kompis	Innsyn i sammenstilling av opplysninger lagret i Kriminalomsorgens databaser.	KDI	postmottak-8005@kriminalomsorg.no	20.12.2017	Avslått			05.01.2018	
2	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i tvangsprotokoller/vedtak/logger	Bergen fengsel		02.01.2018	Innvilget	Ferdig vask komplett	Ja		
3	Ungdom og sikkerhetscelle	Innsyn i tvangsprotokoller/vedtak/logger	Bjergvin fengsel		02.01.2018	Innvilget	Ferdig vask komplett			09.01.2018
4	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i tvangsprotokoller/vedtak/logger	Oslø fengsel	postmottak.oslo-fengsel@kriminalomsorg.no	09.01.2018	Innvilget	Ferdig vask komplett	Ja, etter koblingstabel mottatt		
5	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i tvangsprotokoller/vedtak/logger	Ringerike fengsel	ringerike.fengsel@kriminalomsorg.no	09.01.2018	Innvilget	Ferdig vask komplett	Nei, men kan utledes av dokumenter/saknummer	21.03.2018	
6	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i oversikt over tvangsbrukt, vedtak (utdrag fra årsakstekst) og logger	Stavanger fengsel	postmottak-8415@kriminalomsorg.no	09.01.2018	Innvilget	Ferdig vask m/manglende data			19.01.2018
7	Alle fengseler inn-ut-tid	Ja,	Skien fengsel	postmottak.telemark-fengsel@kriminalomsorg.no	09.01.2018	Innvilget	Ferdig vask komplett	Ja, etter sjekk på tlf		
8	Ungdom og sikkerhetscelle	Innsyn i tvangsprotokoller/vedtak/logger	Ungdomsenhet Øst		02.01.2018	Innvilget				09.01.2018
9	Databasemodell	Innsyn i databasemodell for Kompis	KDI	postmottak-8005@kriminalomsorg.no	10.04.2018	Sendt				
10	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i tvangsprotokoller (kun oversikt tvangsbruk 2016 og 2017)	Åna	postmottak.ana-fengsel@kriminalomsorg.no	16.04.2018	Sendt	Ferdig vask komplett	Ja		
11	Alle fengseler inn-ut-tid	Innsyn i tvangsprotokoller (kun oversikt tvangsbruk 2016 og 2017)	Kristiansand	postmottak-8430@kriminalomsorg.no	16.04.2018	Sendt	Ferdig vask komplett	Ja		
		Innsyn i tvangsprotokoller (kun oversikt		postmottak-8415@kriminalomsorg.no						

Vedlegg 4: Innsynsforespørsel ang opplysninger om tvangsbruk

From: **Anders Grimsrud Eriksen** <anders.eriksen@bt.no>

Date: ons. 20. des. 2017 kl. 10:19

Subject: Innsynshenvendelse

To: <postmottak-8005@kriminalomsorg.no>

Ber med dette om innsyn i en sammenstilling av opplysninger lagret i Kriminalomsorgens databaser.

Opplysningene vi er interessert i omhandler bruk av tvangsmidlene "flytting til sikkerhetscelle og sikkerhetsseng" (ref §38 i straffegjennomføringsloven).

Vi ber om at det på bakgrunn av opplysningene som lagres hos dere sammenstilles en tabell som viser følgende data for samtlige fengsler i Norge der bruk av sikkerhetscelle/sikkerhetsseng er aktuelt for årene 2016 og 2017:

- Navn på fengsel
- Nummer på innsatte (innsattnummer)
- Fødselsdato på innsatte
- Kjønn på innsatte
- Dato og tidspunkt for oppføringen/tvangsbruken
- Antall timer i sikkerhetscelle/sikkerhetsseng
- Type tvangsmiddel (sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng)

Dersom det finnes opplysninger/felter for når bruken av tvangsmiddelet ble påbegynt/avsluttet (dato/tid) ber vi også om at det tas med i oversikten. Det samme gjelder dersom det er fylt inn informasjon om årsak.

Ber om at hver føring/tvangsbruk registreres på egen linje slik det er registrert inn av de ansatte i fengslene i Kompis-systemet.

Vi ber om at opplysningene leveres på et maskinlesbart format, eksempelvis Excel eller CSV.

NB: Vi ønsker komplette data for 2016 og 2017, så det er greit for oss at dere gjør selve uttrekket første uken i januar 2018 slik at vi får med alle registreringer for 2017.

Minner om at henvendelsen da skal behandles uten ugrunnet opphold.

Har dere spørsmål om henvendelsen, ta gjerne kontakt med undertegnede.

Med vennlig hilsen

--

Anders Grimsrud Eriksen
Nyhetsutvikler og journalist

Bergens Tidende, bt.no

Vedlegg 5: Avslag/svar på innsyn i opplysninger om tvangsbruk

Fra: Syvertsen Atle (KDI) <Atle.Syvertsen@kriminalomsorg.no>

Dato: 5. januar 2018 kl. 15:52

Emne: VS: Innsynshenvendelse

Til: "anders.eriksen@bt.no" <anders.eriksen@bt.no>

Til Anders Grimsrud Eriksen, Bergens Tidende

Det vises til din innsynsbegjæring om statistikk for bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng.

Begjæringen imøtekommes delvis; vedlagt følger statistikk over de enkelte regioners og enheters bruk av tvangsmidler i 2016. Tilsvarende oversikt for 2017 er ikke ferdigstilt pr. nå. Det gjøres oppmerksom på at fengsler og regioner er ulike i størrelse, og det gir derfor begrenset mening å sammenligne tall mellom fengsler/regioner uten å ta høyde for dette.

Bergens Tidende ønsker informasjonen utlevert i en nærmere beskrevet form med angitte variabler: Navn på fengsel, nummer på innsatte (innsattnummer), fødselsdato på innsatte, kjønn på innsatte, dato og tidspunkt for oppføringen/tvangsbruken, antall timer i sikkerhetscelle/sikkerhetsseng, type tvangsmiddel (sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng).

Dette er opplysninger som kriminalomsorgen har om den enkelte innsatte, men som ikke finnes i statistisk form

For å sammenstille en statistikk som den Bergens Tidende her ønsker, må opplysningene derfor hentes frem fra den enkelte sak. Innsynsbegjæring av denne typen reguleres i offentleglova § 9:

«Alle kan krevje innsyn i ei samanstilling av opplysningar som er elektronisk lagra i databasane til organet dersom samanstillinga kan gjerast med enkle framgangsmåtar».

Dette er utdypet i det daværende Justis- og politidepartementets «Rettleiar til offentleglova», side 43-44:

«Vidare vil det berre vere ei plikt til å lage samanstillingar når dette kan gjerast med enkle framgangsmåtar. Dette inneber at organet berre vil ha ei slik plikt når organet har dataverktøy som kan etablere samanstillinga, og at det einaste organet må gjere for å få samanstillinga etablert er å gi enkle kommandoar, til dømes enkle skildringar av kva resultat ein ynskjer. Dersom det trengst meir tidkrevjande operasjonar frå sakshandsamarane, vil det ikkje vere plikt til å etablere slike samanstillingar».

Det er i dette tilfellet åpenbart at en sammenstilling ikke kan gjøres «med enkle midler», og Kriminalomsorgsdirektoratet avviser derfor å lage en slik sammenstilling jf. offl. § 9.

Alle ansatte i kriminalomsorgen har plikt til å bevare taushet om det han får vite om «noens personlige forhold, jf. fvl. § 13, og brudd på plikten kan straffes etter straffeloven § 209 med bot eller fengsel i inntil 1 år. Denne plikten går foran meroffentlighetsprinsippet i offl. § 11.

Det ansees at opplysninger om bruk av tvangsmidler i et fengsel er å regne som sensitive personopplysninger, en type opplysninger som omhandler «noens personlige forhold», jf. fvl. §13 første ledd nr. 1 jf. offl. § 13 første ledd. Det er overveiende sannsynlig at en fremstilling som den Bergens Tidende her ber om, i en gitt situasjon vil kunne bidra til å identifisere enkeltinnsatte, og dermed være en utlevering av opplysninger om «noens personlige forhold».

Opplysningene omhandler en relativt begrenset gruppe mennesker, og faren for identifisering hindrer at opplysningene kan gis ut, også i anonymisert form. Anonymisering vil ikke være tilstrekkelig til å ivareta de berørtes personvern og krav på overholdelse av kriminalomsorgens taushetsplikt. Selv om innsattes innsattnummer og fødselsdato «sladdes», vil navn på fengsel og datoer i en gitt situasjon kunne føre til identifisering.

I noen fengsler kan det også være slik at én eller noen svært få innsatte har forårsaket alle eller svært mange av tilfellene der tvangsmidler er blitt brukt. Dette øker risikoen for identifisering ytterligere.

Kriminalomsorgsdirektoratet avslår derfor å gi ut tallene med de spesifikasjoner Bergens Tidende ønsker, jf. fvl. § 13 nr 1, jf. strgjfl § 7, jf offl. § 13 første ledd, jf. offl. § 12 bokstav c.

Merinnsyn er vurdert, jf. offl. § 11.

Beslutningen kan påklages i henhold til offentleglova §32. Eventuell klage sendes til Kriminalomsorgsdirektoratet, postmottak-8005@kriminalomsorg.no

Med hilsen

Atle Syvertsen

Atle Syvertsen
Seniorrådgiver
Kommunikasjonsstaben
Kriminalomsorgsdirektoratet
PB 694,4305 Sandnes
Direktepost: PB 344, 2001 Lillestrøm

Vedlegg 6: BTs klage på avslag på innsyn i opplysninger

Bergens Tidende AS
Postboks 7240
5020 Bergen
anders.eriksen@bt.no

9. Januar 2017

Kriminalomsorgsdirektoratet
Postboks 694
4305 SANDNES

Klage på avslag på innsyn i opplysninger

Viser til e-post med avslag på innsyn mottatt fra Atle Syvertsen i KDI 5. januar 2017. Kravet er avslått med henvisning " *fvI. § 13 nr 1, jf. strgjfl § 7, jf offl. § 13 første ledd, jf. offl. § 12 bokstav c.*"

KDI viser i svarbrevet til at "begjæringen imøtekommes delvis" ved at Bergens Tidende får tilgang til aggregerte tall for tvangsbruk i de ulike fengslene.

Vi vil her presisere at vi ba om innsyn i en sammenstilling opplysninger slik de er registrert inn i KDIs fagsystem(er), og ikke summerte tall slik vi ble tilbudt. De summerte tallene gir blant annet ikke mulighet for å se om eller i hvilke tilfeller innsatte har sittet fire døgn i sikkerhetscelle og det er ikke mulig for oss å ettergå feks. tidspunkt/ukedag for innsettelse og totalt timeantall siden opplysningene er aggregert opp. Vi ønsker derfor å klage på avslaget på innsynet.

Sammenstillingen av opplysninger

KDI henviser til at opplysningene det ble bedt om ikke finnes i "statistisk form" til tross for at vi vet at flere av opplysningene føres inn i KDIs datasystem "KOMPIS KIA" fortløpende ved tvangsbruk på institusjonene. Vi viser her til e-post fra assisterende direktør i KDI Jan-Erik Sandlie til Bergens Tidende 18. desember 2017. Der skriver Sandlie på side 2, pkt 2:

"Føring i etatssystemet KOMPIS. Dette føres fortløpende av enhetene. Her fremkommer navn og nummer på innsatte. Under rubrikken §38 Flytting til sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng er det følgende kolonner:

- a. hel utelukkelse antall/timer (Det siste beskriver da lengden på det enkelte oppholdet i timer)*
- b. delvis (denne kolonnen er ikke relevant under denne rubrikken)*
- c. sum antall/timer*
- d. ikke avsluttet"*

Vi kan derfor ikke se at opplysninger om antall timer tvangsmiddelet ble brukt, er noe som ikke finnes i det KDI omtaler som "statistisk form", siden dette føres inn i et databasesystem som "KOMPIS". Vi antar også at det her føres inn eller automatisk registreres tidspunkt for innføringen.

Sivilombudsmannen uttaler i sak 2013/2480 at man må kunne forvente at den datatekniske kompetanse som organets ansatte har til å trekke ut opplysninger fra databasene, også må være tilgjengelig for den som krever innsyn etter bestemmelsen, og at det må kreves en viss grad av datakyndighet fra forvaltningens side:f

"Ved vurderingen av om lovens vilkår er oppfylt, må det kunne forutsettes at den eller de som skal foreta den aktuelle sammenstillingen, har tilstrekkelig kompetanse til å hente ut informasjon fra databasen på enklest mulig måte. Kravet må altså forstås slik at sammenstillingen må kunne gjøres med «enkle fremgangsmåter» av personell som har tilstrekkelige fagkunnskaper til å sammenstille informasjon fra den aktuelle databasen."

Hva som er «enkle framgangsmåter» skal altså vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. I denne vurderingen må også, slik vi ser det, opplysningenes karakter og samfunnsmessig betydning tillegges vekt.

I tråd med offentlighetsprinsippet og prinsippet om merinnsyn i § 11, skal det mye til for å nekte innsyn i opplysninger som har stor samfunnsmessig interesse. Behovet for unntak må veies opp mot behovet for innsyn. For vårt krav betyr dette at det må kunne kreves noe mer anstrengelser dersom man anser opplysningene som viktige for samfunnet. Vår påstand er at disse opplysningene er av stor betydning for samfunnet siden dette dreier seg om de mest inngripende maktmidler den norske stat kan bruke mot enkeltmennesker, og at det er opplysninger som ikke finnes samlet noe annet sted.

Vurderingen av personopplysninger

KDI skriver i sitt svar at "*det ansees at opplysninger om bruk av tvangsmidler i fengsel er å regne som sensitive personopplysninger som omhandler noens personlige forhold*"

Bergens Tidende bestrider ikke at det ligger sensitive opplysninger om noens personlige forhold i journaler og datasystemer hos KDI.

På den bakgrunn ønsker BT å revidere listen over variabler som vi ønsker innsyn i slik at de opplysningene vi står igjen med kun er anonymiserte opplysninger. Det betyr at vi med henvisning til brevet fra Sandlie ber om følgende variabler per oppføring i "KOMPIS":

- Navn på fengsel
- Dato og tidspunkt for oppføringen av tvangsbruken i "Kompis"
- Hel utelukkelse (antall/timer)
- Sum antall timer
- Angivelse av om tvangsbruken ikke er avsluttet
- Angivelse av om det er sikkerhetsseng eller sikkerhetscelle som er brukt
- Tidspunkt for innsettelse i celle/seng (dersom dette føres i Kompis eller koblede systemer og ikke må hentes manuelt fra andre systemer)
- Tidspunkt for avslutning av tvangsbruken (dersom dette føres i Kompis eller koblede systemer og ikke må hentes manuelt fra andre systemer)

Vi ber altså om at opplysningene sammenstilles slik at hver oppføring/registrering av tvangsbruk i "Kompis" kommer på egen rad i et maskinlesbart format.

I sitt svar viser KDI til at heller ikke anonymisering "*vil være tilstrekkelig til å ivareta de berørtes personvern*".

Bergens Tidende kan ikke se at det finnes individualiserende kjennetegn dersom opplysninger om innsattnummer, fødselsdato og kjønn tas vekk.

Vi viser her til forvaltningsloven § 13 a nr. 2 der det åpnes for at taushetsplikten ikke skal gjelde for opplysninger som er gitt i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte.

I "Rettleiar til offentleglova" side 78 er dette presisert til også å gjelde straffbare forhold, helseforhold og annen sensitiv informasjon:

"Ein føresetnad for teieplikt er dessutan at opplysningane kan knytast til bestemte enkeltpersonar. Opplysningar som er gjorde anonyme eller oppgitte i statistisk form, slik at dei ikkje kan knytast til bestemte personar, er ikkje underlagde teieplikt, sjølv om dei gjeld til dømes helsetilhøve, straffbare tilhøve eller annan sensitiv informasjon."

KDI henviser til at "*Selv om innsattes innsattnummer og fødselsdato «sladdes», vil navn på fengsel og datoer i en gitt situasjon kunne føre til identifisering.*"

I Justisdepartementets "Rettleier til offentleglova" (2009) vedrørende flv. § 13 a nr. 2 om å gi innsyn i anonymiserte opplysninger (Bergens Tidendes egen utheving og understrekning) framgår følgende:

"Det kan oppstå særlege problem knytte til identifisering der anonymiserte opplysningar kan samanhaldast med allment tilgjengeleg informasjon, og opplysningar underlagde teieplikt dermed kan bli kjende. Dersom det er reell fare for at dette kan skje, kan ikkje opplysningar gjerast tilgjengelege på bakgrunn av denne regelen."

Det sentrale i denne saken er om opplysningene om tvangsbruk kan sammenholdes med annen "allment tilgjengelig informasjon" som dermed kan bidra til å identifisere enkeltinnsatte.

Det er ikke allment kjent hvem som sitter som innsatt i ulike norske fengsler. Dette er en oversikt kun en begrenset gruppe i KDI og fengslene sitter på. Dermed kan ikke opplysningene vi ber om innsyn i kobles til identifiserte innsatte slik vi ser det.

Rettleierens omtale av flv. §13 a nr 2 er også tema i Oslo tingretts sak fra 15.09.2015, der Rødt-leder Bjørnar Moxnes ble frikjent for å ha publisert sladdede taushetsbelagte opplysninger. Retten falt da ned på at opplysningene Moxnes publiserte ikke kunne sammenholdes med allment tilgjengelig informasjon fordi det kun var personer med tilknytning til institusjonen som kjente denne informasjonen og dermed kunne koble opplysningene.

I samme dom av 15.09.2015 skriver retten også:

"Ved tvil om innholdet i straffesanksjonerte taushetspliktsregler vil det etter rettens skjønn være riktig å falle ned på et resultat som ikke strider med ytringsfriheten og vår rettstradisjon, hvor reell mulighet for å vurdere og kritisere forvaltningen ikke stoppes av taushetspliktsregler."

Her viser vi også til Høyesterettssak 2015/1490, der flertallet i Høyesterett konkluderte med at det var et inngrep i NRKs ytringsfrihet ikke å utlevere overvåkingsvideoen fra legevakten og der retten i dommen skriver:

"[saken] reiser til gjengjeld tilbakevendende og prinsipielle spørsmål knyttet til bruk av statens tvangsmakt. Dette problemkomplekset må sies å ligge i kjernen av pressens kontrollerende "watchdog"

Her minner vi også om formålet i offentleglova §1: *"Formålet med lova er å leggje til rette for at offentleg verksemd er open og gjennomsiiktig, for slik å styrkje informasjons- og ytringsfridommen, den demokratiske deltakinga, rettstryggleiken for den enkelte, tilliten til det offentlege og kontrollen frå ålmenta. "*

På bakgrunn av dette ber vi om en ny vurdering, med de justeringer i variabler/kolonner som er angitt over.

Dersom unntaket opprettholdes for hele eller deler av dokumentet, ber vi om at vår klage oversendes klageinstans for behandling i tråd med offentleglova § 32(1) med kopi til oss.

Hvis det er Kongen i statsråd som er klageinstans, ber vi om å bli kontaktet før klagen oversendes slik at vi kan vurdere Sivilombudsmannen som et alternativ.

Minner også om at offentleglova stiller strenge krav til rask behandling av både innsynskrav og klage over innsynskrav, jf. § 32(3).

Mvh

Anders G. Eriksen, Ingrid Fredriksen og Torunn Aarøy - Journalister, Bergens Tidende

Vedlegg 7: Avslag på klage fra Justisdepartementet

Kriminalomsorgsdirektoratet
Dokumentsenter - Postboks 694
4302 SANDNES

Deres ref.
201800384-2

Vår ref.
18/756 - QTN

Dato
06.03.2018

Klage på delvis avslag på begjæring om innsyn Bergens Tidende

Det vises til oversendelse fra KDI datert 31. januar 2018 og klage på delvis avslag på begjæring om innsyn datert 9. januar 2018 fra Bergens Tidende (BT).

Ved e-post 20. desember 2017 ba BT om en sammenstilling av opplysninger som er lagret i Kriminalomsorgens databaser om bruk av tvangsmidlene «flytting til sikkerhetscelle og sikkerhetsseng» etter straffegjennomføringsloven § 38 i 2016 og 2017.

Begjæringen ble delvis avslått av KDI ved vedtak 5. januar 2018. Begrunnelsen for avslaget var at opplysningene ikke fantes i statistisk form, var taushetsbelagte pga. at de dreide seg om noen personlige forhold eller forhold av betydning for sikkerheten i fengslene, samt at en sammenstilling slikt BT har bedt om ikke kan gjøres med enkle framgangsmåter. Det ble gitt innsyn i statistikk over de enkelte enheters bruk av tvangsmidler i 2016. Tilsvarende oversikt for 2017 var ikke ferdigstilt på vedtakstidspunktet og derfor ikke gitt innsyn i.

Vedtaket ble påklaget av BT 9. januar 2018. BT presiserte at de ba om innsyn i en sammenstilling av opplysninger slik de er registrert inn i KDIs fagsystem(er), og ikke summerte tall slik de ble tilbudt. De summerte tallene gir blant annet ikke mulighet for å se om eller i hvilke tilfeller innsatte har sittet fire døgn i sikkerhetscelle og det er ikke mulig å ettergå for eksempel tidspunkt/ukedag for innsettelse og totalt timeantall.

Postadresse
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse
Gullhaug Torg 4A
0484 Oslo

Telefon - sentralbord
22 24 90 90
Org.nr.: 972 417 831

Saksbehandler
Quyen Thi Thuy Nguyen
22 24 55 98
quyen.nguyen@jd.dep.no

Justis- og beredskapsdepartementet tar ikke klagen til følge.

Det følger av offentleglova § 9 at alle kan kreve innsyn i en sammenstilling av opplysninger som er elektronisk lagret i databasene til organet dersom sammenstillingen kan gjøres med enkle framgangsmåter.

Etter forarbeidene jf. Ot.prp. nr. 102 (2004-2005) punkt 16, er det et krav at sammenstilling må kunne gjøres med enkle framgangsmåter. Dette vilkåret refererer seg til den arbeidsbyrden organet vil bli påført ved å lage sammenstillingen. Der sammenstillingen utelukkende kan gjøres ved hjelp av databaserte løsninger som kan settes i gang ved hjelp av enkle kommandoer, vil vilkåret være oppfylt. Dersom sammenstillingen derimot krever mer tidkrevende manuelle operasjoner, f.eks. der en saksbehandler selv må gå inn og vurdere hvilke opplysninger som skal sammenstilles, vil ikke dette vilkåret være oppfylt.

Basert på manuelle rapporter på bruk av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng i samtlige fengsler i 2016 og 2017, var det totalt 942 anvendelser av sikkerhetsseng og 26 anvendelser av sikkerhetscelle for begge årene. De enkelte anvendelsene er registrert både i det elektroniske systemet KOMPIS og i protokoller i fengslene, da med varierende informasjon. Registreringene i det elektroniske systemet kan hentes ut for hver enkel anvendelse og ikke samlet for alle anvendelser i en bestemt periode. For å gjøre en sammenstilling som BT ønsker må dataene om hver enkelt anvendelse av sikkerhetscelle og sikkerhetsseng hentes ut fra KOMPIS og/eller alle fengslenes protokoller, vurderes og deretter legges inn i et samlet dokument. Etter departementets vurdering krever dette betydelig arbeid, selv av medarbeider med høy grad av datakyndighet, og kan derfor ikke anses for å kunne gjøres med «enkle framgangsmåter» i offentleglovas forstand. På denne bakgrunn konkluderes det med at BT ikke har krav på sammenstillingen som det er bedt om. Det er etter dette ikke nødvendig for departementet å gå nærmere inn på vurderingen av hvorvidt opplysningene er taushetsbelagte etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 og straffegjennomføringsloven § 7 h.

Tallene for bruk av tvangsmidler i 2017 følger vedlagt.

Med vennlig hilsen

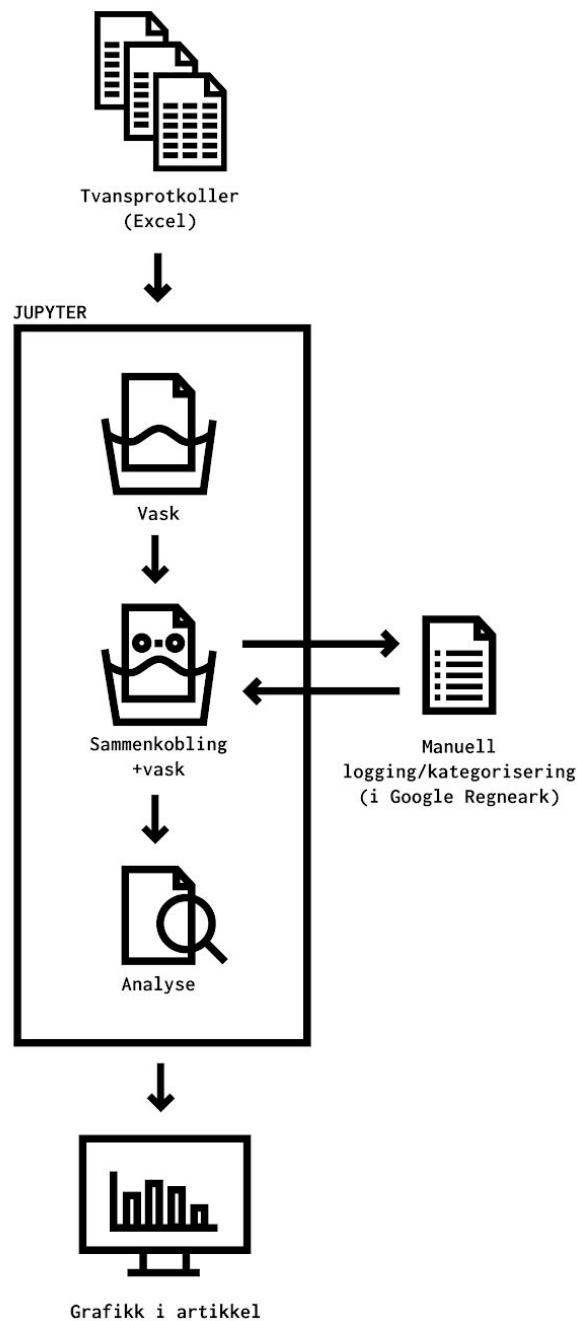
Elisabeth Barsett e.f.
fung. avdelingsdirektør

Quyen Thi Thuy Nguyen
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent og sendes uten signatur

Vedlegg 8: Skisse over prosessen fra originaldata til ferdig presentasjon

Skissen viser hvordan vi organiserte og automatiserte prosessen fra originaldokumenter til ferdig data til bruk i grafikk ved hjelp av Jupyter Notebook etc.

Vedlegg 9: Eksempel på vaskeskode for ett fengsel (Oslo)

```

def import_oslo(year):
    #ta høyde for at header-rader er ulikt fra år til år
    skiprows = 10 if year == 2016 else 13

    #hent inn rett Excel-fil
    fileuri_oslo = os.path.join(BASE_FOLDER, '%s' % file_ids[year])
    _df = pd.read_excel(fileuri_oslo, skiprows=skiprows, header=0)

    aarsakskoder = {
        'A1': 'Selvbeskadigelse / Fare for selvbeskadigelse / Psykisk dårlig helsetilstand',
        'A2': 'Skade på andre / Trusler / Materieell ødeleggelse / anne'
    }

    #Dropp tomme rader basert på der dato ut er tom
    _df = _df.dropna(subset=[date_columns[year]['dato_ut']])

    #dropp rad der løpenummer er håndhjern. Se mail fra Hem 4. juni
    if year == 2017:
        _df = _df[_df['løpenummer'] != 'HÅNDJERN']

    #Forsikre oss om at kryssene er i lowercase. Her er det blanding selvsagt
    _df['CS'] = _df['CS'].apply(lambda x: str(x).lower())
    _df['SS'] = _df['SS'].apply(lambda x: str(x).lower())

    # Sett kolonne til true om har SC i SC-kolonnen ELLER i en av de andre døgngolonnene
    # siden Oslo her har gjort litt av hvert. (dobbeltsjekk med Hem i fengselet.)
    _df['has_SC'] = _df[date_columns[year]['SC døgngkoder']].isin(['x', 'X']).any(1)

    #Sett data i kolonner der disse ikke kommer ferdig fra Oslo
    _df['type_tvang'] = _df['has_SC'].apply(lambda x: 'SC' if x == True else np.nan)
    _df['fengsel'] = 'Oslo'
    _df['år'] = year

    #legg til ledende 0 på protokollnummeret så det følger vår interne standard
    _df['protokollnr'] = _df['NR.'].apply(lambda x: str(x).zfill(2) + '/' + str(year)[2:])

    _df['fengselets_kommentar'] = _df['ÅRSAK'].apply(lambda x: aarsakskoder[x.strip()])

    #noen id for 2016 er samme person som i 2017, ta høyde for det og lag ny id basert på mapping fra fengselet.
    innsatte_mapping = {
        2016: ['I', 'P', 'GG', 'W', 'TT', 'VV'],
        2017: ['AK', 'A', 'C', 'AS', 'J', 'AL'],
        'nyid': ['I_AK', 'P_A', 'GG_C', 'W_AS', 'TT_J', 'VV_AL']
    }

    def create_innsatt_id(x):
        if x in innsatte_mapping[year]:
            ix = innsatte_mapping[year].index(x)
            return 'Oslo_{}'.format(innsatte_mapping['nyid'][ix])
        else:
            return 'Oslo_{}_{}'.format(str(year), x.strip())

    if year == 2017:
        _df['innsatt_id'] = _df['løpenummer'].apply(create_innsatt_id)
    else:
        _df['innsatt_id'] = _df['Løpenummer'].apply(create_innsatt_id)

    #forsikre oss om at dato er på samme format
    _df['dato_inn'] = _df[date_columns[year]['dato_inn']].dt.strftime('%Y-%m-%d')
    _df['dato_ut'] = _df[date_columns[year]['dato_ut']].dt.strftime('%Y-%m-%d')

    #fiks der vi har med dato i tidskolonnen, ta den vekk (noen steder står 1900 som år)
    _df['kl_inn'] = _df[date_columns[year]['kl_inn']].apply(lambda x: str(x)[-8:])
    _df['kl_ut'] = _df[date_columns[year]['kl_ut']].apply(lambda x: str(x)[-8:])

    #slå sammen dato og tid til tidspunkt
    _df['dt_tidspunkt_inn'] = pd.to_datetime(_df['dato_inn'] + ' ' + _df['kl_inn'])
    _df['dt_tidspunkt_ut'] = pd.to_datetime(_df['dato_ut'] + ' ' + _df['kl_ut'], format="%Y-%m-%d %H:%M:%S")

    #Spesifikk fiks: rett steder der 2013 er oppgitt som år i stedet for 2016
    _df['dt_tidspunkt_inn'] = _df[['dt_tidspunkt_inn', 'år']].apply(
        lambda x: x[0].replace(year=2016) if x[0].year == 2013 else x[0], axis=1
    )

    #dropp rader som ikke er SC eller SS
    _df = _df[_df.type_tvang.notnull()]

    #begrens kolonner til de vi trenger
    _df = _df[['fengsel', 'protokollnr', 'år', 'innsatt_id', 'type_tvang', 'dt_tidspunkt_inn',
        'dt_tidspunkt_ut', 'fengselets_kommentar', 'has_SC']]

    return _df

```

Vedlegg 10: Eksempler på kode/aggregeringer brukt i analyse-notebook

Toppliste sammenlagt tid inne

Innsatte med lengst totaltid på SC og SS i 2016 og 2017 sammenlagt

```
df_toppliste = df_alle.groupby(['innsatt_id']).aggregate(
{
'fengsel': {
'fengsler': lambda x: ", ".join(set(x))
},
'tid_inne_timer': {
'Sum timer inne totalt': 'sum',
'Gjennitt timer per opphold': 'mean'
},
'tid_inne_sek': {
'Sum døgn inne totalt': lambda x: pd.to_timedelta(sum(x), unit="s").floor('s'),
'Antall innsettelse': 'size',
'Antall innsettelse over 3 døgn': lambda x: sum(i > (3600 * 24 * 3) for i in x),
'Antall innsettelse over 6 døgn': lambda x: sum(i > (3600 * 24 * 6) for i in x)
},
'år': {'År med registrert tvang': 'unique'},
'type_tvang': {'Typer tvang': 'unique'},
'dt_tidspunkt_inn': {'Første innsettelse': 'min'},
'dt_tidspunkt_ut': {'Siste utdato': 'max'}
}
).sort_values(('tid_inne_timer', 'Sum timer inne totalt'), ascending=False)

df_toppliste.columns = df_toppliste.columns.droplevel()
df_toppliste['Tid mellom første innsettelse og siste ut'] = df_toppliste['Siste utdato'] - df_toppliste['Første innset
df_toppliste.reset_index(inplace=True)
df_toppliste[:15]
```

	innsatt_id	fengsler	Sum timer inne totalt	Gjennitt timer per opphold	Sum døgn inne totalt	Antall innsettelse	Antall innsettelse over 3 døgn	Antall innsettelse over 6 døgn	År med registrert tvang	Typer tvang	Første innsettelse	Siste utdato	Tid mellom første innsettelse og siste ut
0		Ringerike	1074.58	119.40	44 days 18:35:00	9	5.00	3.00	[2016]	[SC]	2016-03-23 20:15:00	2016-09-23 14:00:00	183 days 17:45:00
1		Halden	915.82	114.48	38 days 03:49:00	8	5.00	2.00	[2017]	[SC]	2017-05-15 18:30:00	2017-08-22 11:50:00	98 days 17:20:00
2		Åna	891.25	111.41	37 days 03:15:00	8	4.00	1.00	[2016, 2017]	[SC]	2016-07-17 11:30:00	2017-08-15 18:10:00	394 days 06:40:00

Hvilke dager har cellen(e) i Bergen fengsel vært i bruk i 2016 og 2017?

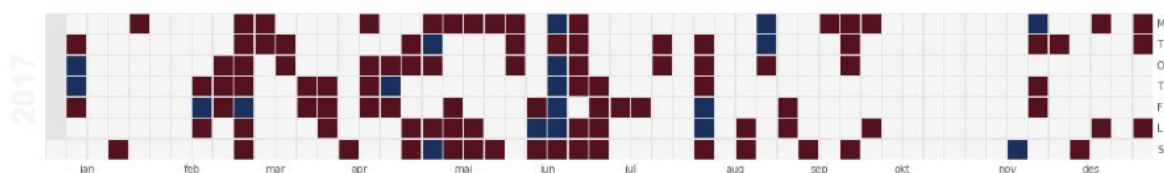
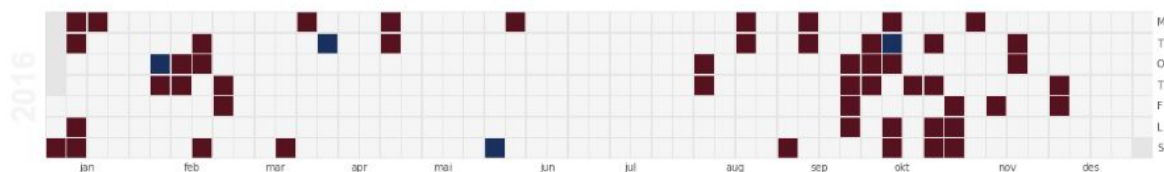
Røde dager betyr i bruk en gang, blå to eller flere.

```
dd = pd.Series(1, index=dager_celle_i_bruk['dag'])

months = ['jan', 'feb', 'mar', 'apr', 'mai', 'jun', 'jul', 'aug', 'sep', 'okt', 'nov', 'des']
dd = pd.Series(1, index=dager_celle_i_bruk['dag'])

calmap.calendarplot(dd, monthticks=True, daylabels='MTWTFSS', monthlabels=months,
dayticks=True, cmap='RdBu', linewidth=0.5,
fig_kws=dict(figsize=(16, 8)))

(<matplotlib.figure.Figure at 0x112774710>,
array([<matplotlib.axes._subplots.AxesSubplot object at 0x1129cdef0>,
<matplotlib.axes._subplots.AxesSubplot object at 0x112a3b748>], dtype=object))
```


Vedlegg 11: Eksempel på innsynsbegjæring til fengsel om dokumenter og tvangslogger

Fra: Ingrid Fredriksen <ingrid.fredriksen@bt.no>

Dato: 9. januar 2018 kl. 13:59

Emne: Søknad om innsyn i tvangslogger i Oslo fengsel

Til: postmottak.oslo-fengsel@kriminalomsorg.no

Til ledelsen

Søknad om innsyn i tvangslogger i Oslo fengsel

INNLEDNING:

På vegne av Bergens Tidende ber vi med dette om innsyn i all bruk av tvang som faller under § 38 i straffegjenomføringsloven, bruk av tvangsmidler i fengsel, for årene 2016 og 2017.

Det gjelder både bruk av sikkerhetsceller og av sikkerhetsseng i Oslo fengsel i denne perioden.

BTs formål med innsynet er å kartlegge tvangsbruk i Kriminalomsorgen.

Offentleglova gir rett til innsyn i "saksdokument, journalar og liknande register for organet".

VI SØKER OM INNSYN I FØLGENDE DOKUMENTER:

Vi har det forstått det slik at fengslene lager et Excel-skjema som viser en oversikt over tvangsmidler. For å vise hva vi mener med det:

Fra Bergen fengsel har vi mottatt et skjema med følgende kolonner:

Fra Ullersmo fengsel har vi mottatt et skjema med følgende kolonner:

Vi ber også om å få tilsendt et lignende skjema fra Oslo fengsel.

I tillegg ber vi om å få tilsendt i hver enkelt sak:

1. Vedtaket sendt til den innsatte som forklarer bakgrunnen for hvorfor paragraf 38 i straffegjenomføringsloven benyttes
2. Protokollokumentet

3. Den håndskrevne tilsynsloggen som føres når vedkommende er underlagt tvang.

Disse opplysningene og dokumentene har vi allerede mottatt fra Bergen fengsel og Bjørgvin fengsel (Ungdomsenheten) etter en innsynsbegjæring.

Det er viktig at dokumentene blir systematisert og merket på en slik måte slik at det fremgår tydelig hvilke vedtak og protokoller som henger sammen med hvilke partier i den håndskrevne loggen.

Vi ber også om at dokumentene og kopier fra loggen merkes med et løpenummer/ en unik ID for den innsatte.

TVANGSPROTOKOLLER ER UNDERLAGT OFFENTLIGHETSLOVEN I NORGE

Tvangsprotokoller og opplysninger om tvang mot enkeltmennesker er underlagt offentleglova.

BT minner om at mediehuset VG allerede har tydelig bevist at tvangsprotokoller, som omtaler konkrete opplysninger om bruk av tvang mot enkeltmennesker, er underlagt offentleglova. Dette er gjentatte ganger slått fast på departementsnivå, av Helsedepartementet, i 2016.

Det ble klart gjennom VGs arbeid med å dokumentere beltebruk på psykiatriske institusjoner i Norge. Det ble da slått fast at følgende opplysninger kan utleveres:

- Dato og klokkeslett for når tvangsmiddelet starter og avsluttes
- Kort beskrivelse av vedtaket (eks: Full beltelegging)
- Årsaken til at det ble brukt tvang (eks: Utagering og selvskading)

De overstående opplysninger er altså *ikke* opplysninger som er unntatt offentlighet.

Følgende står i en konklusjon fra Helsedirektoratet fra august 2017:

"Ved behandlingen av klagen konkluderte departementet med at tvangsprotokollene og innhold i pasientjournaler omfattes av offentleglovas virkeområde, og at begjæring om innsyn må vurderes etter offentleglovas regler".

VIKTIG INFO OM TAUSHETSPLIKT OG OFFENTLIGHETSLOVEN

Selv om tvangsprotokoller og opplysninger knyttet til tvangsbruk mot enkeltmennesker i et fengsel kan inneholde personsensitive opplysninger, kan det utleveres i anonymisert form.

Vi er klar over at noen opplysninger i protokollene vil være underlagt lovbestemt taushetsplikt, men understreker at denne hjemmelen kun gjelder enkelte opplysninger, og ikke dokumentene i sin helhet. Vi ber derfor om at kun taushetsbelagte opplysninger (som for eksempel navn og adresse) sladdes, og at dokumentene for øvrig utleveres.

Det finnes også rettspraksis for å levere ut informasjon som er direkte underlagt taushetsplikten:

- I en dom fra Oslo tingrett fra 15.09.2015, der Rødt-leder Bjørnar Moxnes ble frikjent for å ha lekket taushetsbelagte opplysninger, er det rettspraksis for at taushetsplikt ikke må hindre en reell mulighet til å vurdere og kritisere offentlig forvaltning.
- 18. desember 2015 konkluderte Høyesterett i Norge med at det var et inngrep i NRKs ytringsfrihet ikke å utlevere overvåkingsvideoen fra legevakten. Et viktig prinsipp i saken er medienes rett til innsyn i taushetsbelagt materiale når staten utøver tvang mot enkeltmennesker.

Tvang mot enkeltmennesker er bakgrunnen for denne innsynsbegjæringen. Rett til offentlig innsyn veier tyngre enn behovet for eventuelle unntak.

Et sentralt element er om opplysningene om tvangsbruk kan sammenholdes med annen "allment tilgjengelig informasjon" som dermed kan bidra til å identifisere enkeltinnsatte. Det er ikke allment kjent hvem som sitter som innsatt i ulike norske fengsler, på samme måte som det heller ikke er allment kjent hvem som er innlagt på en psykiatrisk institusjon.

Som det følger av paragraf 1 i offentleglova:

"Formålet med lova er å leggje til rette for at offentleg verksemd er open og gjennomiktig, for slik å styrkje informasjons- og ytringsfridommen, den demokratiske deltakinga, rettstryggleiken for den enkelte, tilliten til det offentlege og kontrollen frå ålmenta".

Som presseorgan er BT underlagt Vær Varsom-plakaten, som stiller strenge krav til hva som publiseres. Alt vi får tilgang til vil vurderes i tråd med dette, det gjelder selvsagt også om vi ved en feil får tilgang til opplysninger vi ikke skulle hatt (opplysninger underlagt taushetsplikt).

OM INNSYNET:

Bergens Tidende er kjent med at tilsynsloggene som føres kan være håndskrevne, og at dette i så fall vil gjøre utlevering av dokumentene mer arbeidskrevende.

Vi viser her til Sivilombudsmannens uttalelse i sak 2007/345 der det påpekes at «forvaltningens saksdokumenter må oppbevares slik at innsynsretten blir mest mulig effektiv».

Innsynsretten skal altså ikke bli skadelidende som følge av eventuelle håndskrevne dokumenter, eller en lite effektiv systematisering av saksdokumenter.

Vanligvis skal innsynskrav behandles samme dag, eller senest innen 1-3 virkedager.

Vi har imidlertid forståelse for at denne begjæringen er av en slik karakter at det vil ta lenger tid å behandle den, men imøteser et svar så raskt det lar seg gjøre.

I tråd med offentlighetsprinsippet og prinsippet om merinnsyn i § 11, skal det mye til for å nekte innsyn i opplysninger som har stor samfunnsmessig interesse.

Disse opplysningene er av stor betydning for samfunnet siden dette dreier seg om de mest inngripende maktmidler den norske stat kan bruke mot enkeltmennesker. Dette er dessuten ikke opplysninger som ikke finnes samlet noe annet sted.

Dersom det er uklarheter knyttet til hva vår begjæring omfatter, går vi gjerne i dialog for å oppklare dette.

Vennlig hilsen

Ingrid Fredriksen, Torunn Aarøy og Anders Grimsrud Eriksen

[Journalister i Bergens Tidende](#)

[Telefonnummer: 99 25 60 94](#)

[E-post: ingrid.fredriksen@bt.no](mailto:ingrid.fredriksen@bt.no)

Vedlegg 12: Metodedokument til kategorisering av tvangstilfeller

Metodikk kategorisering av vedtak om tvang

Mål/hypotese:

Vi ønsker å kunne formulere setninger á la dette:

"I 30 prosent av tilfellene i Bergen fengsel er trusler om selvskading, selvskading, selvmordsforsøk eller psykisk dårlig helsetilstand oppgitt som grunner til innlåsing"

Og

"Ved 20 tilfeller de siste to årene er innsatte plassert på glattcelle etter å ha forsøkt å ta sitt eget liv på en celle i Bergen, Stavanger, Skien, Oslo eller Ringerike fengsel"

Og

"I 90 prosent av tilfellene har ikke fengselet angitt hvilke alternative tiltak de har prøvd ut før de innsatte ble satt på glattcelle. Det er de pålagt å gjøre"

Kategorisering av grunnlag for tvang:**Utvalg:**

Vi ser på alle tvangstilfellene som er registrert i protokollene til fengslene Oslo, Bergen, Stavanger, Skien og Ringerike.

Der det finnes et vedtak som tilsvarende protokollinformasjonen (protokollnummer, innsatt, dato) så kategoriserer vi vedtaket.

Dvs at antall tilfeller/protokolloppløpninger ikke nødvendigvis tilsvarende antall vedtak.

Vi ser på ordlyden i vedtaket og kategoriserer begrunnelsen for innsettelse på glattcelle/seng.

Basert på ordlyden i vedtaket kategoriserer vi tilfellene med **en eller flere** av følgende syv kategorier:

1. Vold, trusler og hærverk

- a. Vold og voldsforsøk mot andre (innsatte/ansatte)
- b. Fysisk utagering og bråk
- c. Trusler mot andre (innsatte/ansatte)
- d. Hærverk/trusler om hærverk
- e. Tilgrising
- f. Branntilløp og ildspåsettelse

2. Uttrykker ønske/tanker om selvskading/ selvmord

- a. Truer/snakker om å ta eget liv

- b. Truer/snakker om å skade seg selv

3. Selvskading

- a. Gjennomfører selvskading (ikke bare trusler)
- b. Forsøk på selvskading som blir avverget

4. Selvmordsforsøk

- a. Forsøker å ta sitt eget liv

5. Psykisk dårlig helsetilstand

- a. Fremstår psykotisk
- b. Snakker usammenhengende
- c. Vurdert av psykiater/lege og medisinert for psykiatri
- d. Oppfattes av personalet som forvirret og ustabil

6. Annet

- a. Forsøk på rømning
- b. Ber selv om å bli satt på glattcelle
- c. Rus

7. Fremgår ikke, uklart

- a. Det er ikke klart hva som er begrunnelsen
- b. For mange, utvetydige begrunnelser

Til presentasjonen slår vi sammen til større kategorier:

- A) 2+3+4+5 = trusler om selvskading, selvskading, selvmordsforsøk, psykisk dårlig
- B) 1 = vold og trusler mot andre, hærverk
- C) 6+7 = Annet/Uklart

Markering av angivelse av om alternative tiltak er med i vedtaket:

Angir de hvilke alternative tiltak som er utprøvd?

- Ja - de angir konkret hvilke alternative tiltak som er prøvd
- Nei - de angir ikke hvilke konkrete alternative tiltak som er prøvd, kun at "alternative tiltak er utprøvd"
- Fremgår ikke

Markering av om vedtak finnes eller ikke:

- Ja
- Nei

Vedlegg 13: Logging av strukturerte opplysninger om tilsyn i fengslene

Logging av tilsyn - tilsyn for tilsyn hentet fra årsmeldingene									
Region	Årtall	Dato	Lang varighet?	Avdeling / enhet	Av. med høy sikkerhet?	Ikke tilsyn det året	Tilsyn gjennomført av	Kommentar til de ulike tilsynene fra BT	Info hentet fra
Sør	2016	13.06.2016		Telemark friomsorgskontor	Nei				Årsmelding Sør 2016
Sør	2017	10.05.2017		Drammen fengsel					Årsmelding Sør 2017
Sør	2017	30.08.2017		Drammen fengsel					
Sør	2017	06.12.2017		Drammen fengsel					
Øst	2013	21.03.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	27.03.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	29.05.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	16.06.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	18.09.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	25.09.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	11.12.2013		Ullersmo fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	UKLART		Ullersmo fengsel, avdeling Kroksrud	Nei				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	UKLART		Ullersmo fengsel, avdeling Kroksrud	Nei				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	01.03.2013		Bredtveit fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	24.04.2013		Bredtveit fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	13.11.2013		Bredtveit fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	11.12.2013		Bredtveit fengsel	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	19.03.2013		Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	30.04.2013		Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	29.05.2013		Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	08.10.2013		Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ja				Årsmelding Øst 2013
Øst	2013	10.12.2013		Ila fengsel og forvaringsanstalt	Ja				Årsmelding Øst 2013

Vedlegg 15: Mini-spørreundersøkelse til tilsynsrådene

Spørsmål til alle lederne av tilsynsrådene:

- 1: Hvordan syns du selve ordningen fungerer? Hva er svakhetene?
- 2: Fører dere tilsyn med bruk av sikkerhetscelle / belteseng? Hvorfor, hvorfor ikke?
- 3: Helt konkret: Går dere igjennom tvangsvedtak for enkeltpersoner, tilsynsprotokoller (lister over all tvang) og tilsynslogger for enkeltpersoner?

HVIS JA: Hvordan gjør dere dette?

HVIS NEI: Mener dere at dere burde ført tilsyn med bruken av tvang?
Tilsynsrådet skal føre tilsyn med behandlingen av de innsatte - hva tenker dere om at dere ikke sjekker tvangsbruk?
- 4: Det står i regelverket at man kun kan se dokumenter dersom den innsatte samtykker. Hva tenker dere om denne regelen? Hvilke innvirkning har den på arbeidet som tilsynsråd?
- 5: Ønsker du at denne regelen skal beholdes eller fjernes?
- 6: Har dere blitt hindret i å undersøke saker fordi innsatte har vært for syke til å signere slike samtykkeerklæringer?
- 7: Har dere et arkiv over gamle saker og dokumenter, og hvor står det? Hva inneholder arkivet, og hvor mye dokumenter er det snakk om (noen permer, kasser etc? Vennligst forklar).
- 8: Fikk dere overlevert alle relevante dokumenter fra forrige leder?
- 9: Hva sender/rapporterer dere til regionledelsen?